

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΓ' 15-80
ΙΟΥΝΙΟΥ 1913

ΗΡΩΩΝ ΑΙΜΑ

Ἐσοὶ γὰρ πεδάλουον... Φ. ΝΙΣΣΕ

Ζητοῦμεν τὸν ποιητὴν, ποῦ θὰ τραγουδήσῃ τὰ μεγάλα ἔργα, τὰ ἀληθινὰ θαύματα, ποῦ ἔλαμψαν μέσα ἀπὸ τοὺς κάπνους τοῦ πολέμου. Ὅμως, ὁ στίχος, ὅσο μεγάλος καὶ ἀν εἶναι, μένει πάντα στίχος. Εἶναι ἔργον τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ χωρέσῃ τῆ φωτεινῆ τεθλασμένη τοῦ κερανοῦ, τὴν μεγαλειώδη τρεμουλά ενός σεισμοῦ, τὰ κρυστάλλινα φῶτα τῶν ἀστρῶν. Ἀυτὰ ἔμειναν προνόμιον τῆς φύσεως. Τὸ χερί τοῦ ἀνθρώπου δὲν φθάνει γιὰ νὰ τ' ἀρπάξῃ. Ποιὸς λοιπὸν ποιητὴς θὰ τὰ τραγουδήσῃ; Ἐκεῖ ἐπάνω, τὰ ἀγνωστα καὶ ξένα ἕως χθὲς μέρη, τὸ Κιλίκι, ἡ Δοιράνη, τὸ ἕψωμα 605, οἱ βράχοι καὶ τὰ χώματα, ποῦ ἐκλονίσθησαν ἐκ βιάδων ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς καὶ τοὺς κερανοὺς ποῦ ἐγεννοῦσε γύρω τῆς ἡ ἑλληνικῆ ὁρμῆ, ὁ μακεδονικὸς αἰθῆρ, ποῦ ἀνεταράχθη ἀπὸ τὴν ἀγρίαν ἀρμονίαν τῆς λαχῆς τοῦ νικητοῦ, τοῦ στεναγμοῦ τοῦ πληγωμένου καὶ τῆς δαγκωμένης κραυγῆς τοῦ νικημένου, ὀρίστε οἱ καλύτεροὶ τραγουδισταὶ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος. Ἐποτίσθησαν ἀπὸ αἶμα καὶ ἐπλημύρισαν ἀπὸ φρίκη. Ἐκεῖ ὅμως θ' ἀντίσσουν μεθαύριον τὰ ὀρειώτερα λουλούδια, τὰ λουλούδια τῶν θρούλων.

***

Κάθε ἡμέρα ποῦ ἐπέρασαν ἐκεῖ ἐπάνω ἦτο καὶ ἓνα ἔπος, κάθε κίνημα θεῖα ἀποκάλυψις, κάθε λόγος θεοσκεία. Μία ἀπέραντη καὶ ζωντανὴ Ἰλιάς, ἓνας ἀτελείωτος Ἀκριτικὸς κύκλος γράφεται εἰς τοὺς μακεδονικοὺς κάμπους. Οἱ μικροὶ στρατιῶται, ποῦ ἐβλέπαμεν εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, ἔγιναν λειτουργοὶ τῆς θείας δογῆς, τρικυμία ποῦ συναελαίρει τὸ πᾶν εἰς τὸ πέραςμά της. Ἡ λόγῃ λαμπάδα, τὸ τσαρούχι τοῦ εὐζώνου φερούργα ἀητοῦ.

Εἰς τὸ ἕψωμα 605 ἐοτήθη τὸ πρῶτον τρό-

παιὸν τῆς ἑλληνικῆς νίκης. Ἐχον ὀχυρωθῆ ἐκεῖ ἐπάνω οἱ Βούλγαροι καὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐκποτισθοῦν. Ἡ παιδιάς καὶ τὰ ἄλλα ὑψώματα εὐρυσκόντο κάτω ἀπὸ τὰ στόμια τῶν πυροβόλων των. Τίποτε δὲν εἶχαν νὰ φοβηθοῦν. Μόλις ὅμως ἀντήχησεν ἓνα «ἐμπρός» εἰς τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς, τὸ ἕψωμα ἐκλονίσθη. Τὰ βουλγαρικὰ πυροβόλα διὰ μιάς ἤρριξαν νὰ στείρουν τὸν θάνατον. Οἱ εὐζῶνοι ἐκημνίζοντο ἐδῶ κ' ἐκεῖ νεκροί. «Μὰ ἔχουν ποδάρια καὶ καρδιά τσελίκι». Σὲ λίγο οἱ Βούλγαροι ἐκημνίζοντο ἀπὸ τὸν λόφον, ποῦ μᾶς ἔδωκε τὸ ἕψος τοῦ ἑλληνικοῦ ἡρώισμοῦ. ***

Ἐκεῖ ὑψηλά, ἀποθεωμένος μέσα εἰς τὴν φωτιῶν τῆς μάχης ἀπέθανε καὶ ὁ συνταγματάρχης Καμάρας. Ἦτο διοικητὴς τοῦ συντάγματος ποῦ ὤρμησε πρῶτον πρὸς τὰ ὕψη τοῦ λόφου 605. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐφόδου ὁ μέραρχος κ. Γεννάδης τὸν ἐκάλεσε, τοῦ ἔδειξε τὰ τρομερὰ ὑψώματα καὶ τοῦ εἶπε:

— Συνταγματάρχα μου, ἔχομεν διαταγὴν νὰ καταλάβωμεν αὐτὰ τὰ ὑψώματα.

Ὁ Καμάρας ἔρριψε ἓνα βλέμμα πρὸς τὰ ἐκεῖ διὰ μίαν στιγμὴν ἐφάνη συγκινημένος. Ἐπειτα ἔχαίρεισε ἀπαθῶς:

— Εἰς τὰς διαταγὰς σας, κύριε διοικητά, εἶπε. Θὰ τὰ καταλάβωμεν. Καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.

Ἐκράτησε καὶ τὰς δύο ὑποσχέσεις του. Ὁ λόφος 605 κατελήφθη ἐντὸς μισῆς ὥρας. Ὁ Καμάρας προχωρῶν με ὀρμὴν ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς ἀνδρας του ἔπεσε πρῶτος.

***

Εἰς τὸ Κιλίκι, τὴν φωλιάν τοῦ βουλγαρισμοῦ, ποῦ ἐκαθαρίσθη πλέον, πρέπει νὰ στηθῇ

Κωνσταντίνος Καραγιαννόπουλος, αντισυνταγματάρχης του πεζικού, έπεσε εις τὰ προχώματα του Κιλίκις από εχθρικήν λόγχην — Φωτογρ. Γαζιάδη

ένα ηρώον. "Οχι όμως εις την ελληνικήν δύναμιν, ούτε εις τον ελληνικόν ηρωισμόν, ούτε εις τὸ ἑλληνικόν πνεῦμα, πού θαν βάλῃ μίαν κατεύθυνσιν, ούτε ἡ φύσις ἤμπορεῖ ν' ἀντισταθῇ εις τὴν δύναμιν τῶν πτερωτῶν του, αὐτὸ πρέπει ν' ἀπαθανατισθῇ ἐκεῖ, ὕψηλόν και μεγάλο ὅπως ἐδείχθη.

Οἱ Βούλγαροι καταδιωκόμενοι ἀπὸ τοὺς εὐζώνους, μόλις ἐφθασαν ἐμπρὸς τοῦ Κιλίκις, ἤναψαν μίαν πυρκαϊάν εις διάστημα τριῶν χιλιομέτρων. Ἐπίστευαν ὅτι τὸ τεῖχος αὐτῶν τῶν φλογῶν και τοῦ καπνοῦ, πού τοὺς ἐχώρισεν ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, θὰ τοὺς ἐπροφυλάττει και θὰ τοὺς ἐδίδοι καιρὸν νὰ παραταχθῶν ἐκ νέου. Ἀκράτη-

τοι όμως οἱ εὐζῶνοι ἐπέρασαν μέσα ἀπὸ τὴν φλεγόμενην ζώνην. Πολλοὶ ἐκάησαν και μερικοὶ ἐπαθάν ἀσφυξίαν. Οἱ ἄλλοι όμως ἐπρόφθασαν τοὺς Βουλγάρους και τοὺς διεισκόρισαν.

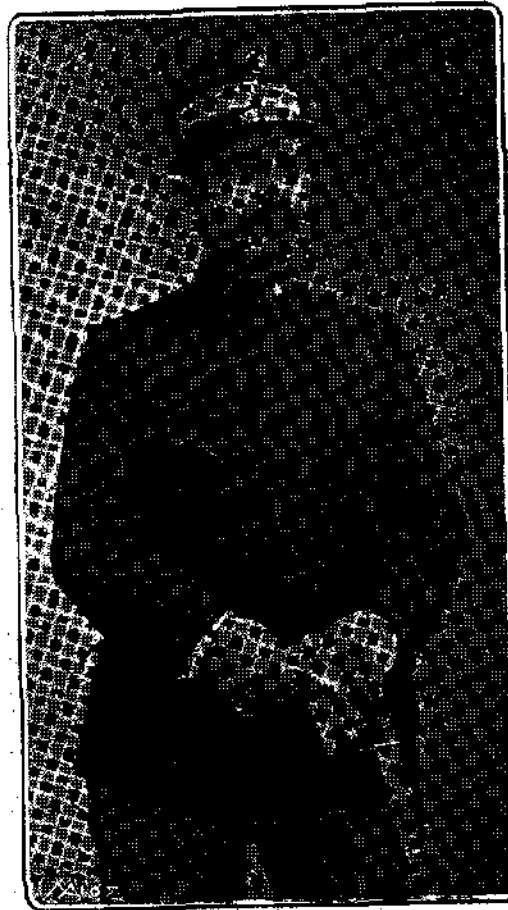
***

— Τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου. Εἶναι πρωτοφανὲς εις τὴν στρατιωτικὴν ἱστορίαν, τὸν ἐσκοτώσε Βούλγαρος στρατιώτης μὲ τὴν ξιφολόγχην.

Αὐτὰ διηγεῖτο κάποιος τραυματίας ἀξιωματικὸς διὰ τὸν ἡρωικὸν αντισυνταγματάρχην Καραγιαννόπουλον. Ἐσκοτώθη εις τὸ Κιλίκις. Ὅπως ὅλοι οἱ διοικηταὶ τῶν ἑλληνικῶν συνταγμάτων ἐπήγαιναν ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τοὺς. Μὲ τὸ ξίφος γυμνὸν ἐπροχώρει ἐνθαρρύνων εις τὴν ἐφοδὸν κατὰ τοῦ Κιλίκις. Εἶχε προχωρήσει όμως τόσο πολὺ, ὅστε ἡ λόγχη ἐνός Βουλγάρου στρατιώτου μέσα ἀπὸ τὸ πρόχωμα τὸν ἐκτόπησε και τὸν ἀφήκε νεκρόν.

Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Μαρκαντωνάκης. Οἱ Βούλγαροι ἐποφελθέντες μίᾳ ἐπιχειρήσει τοῦ λόχου εις τὸ Σαριγιόλ, πρὶν γίνῃ ἡ τελικὴ ἐφοδὸς και ἡ κατάληψις του, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπέσε πλήθυσμένος, τὸν ἀπετείλωσαν μὲ τὴν λόγχην.

Ὁ ταγματάρχης Κατσιμήδης. Εἰς μίαν δεμητικὴν ἐφοδὸν τοῦ τάγματός του ἐναντίον τῶν ὄνματων τοῦ Κιλίκις, ἐπέσε μεταξὺ τῶν πρώτων.

Τοὺς ἐμψυχώνει ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου μὲ τ' ἀσημένια διαφροστέφανά του.

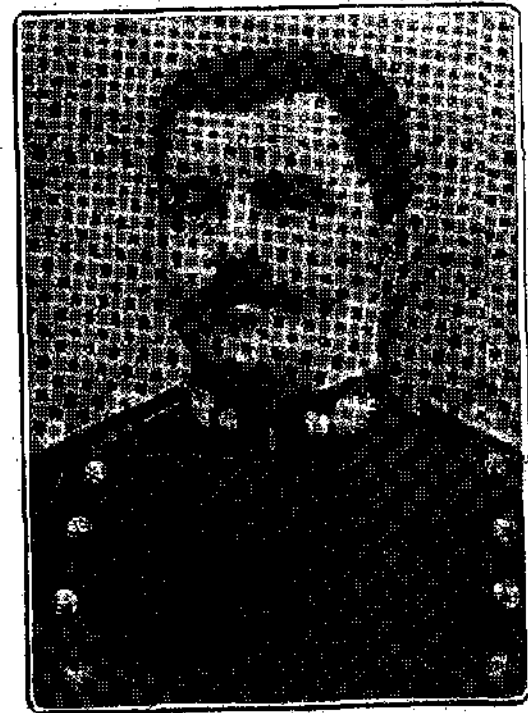
γράφει ὁ ποιητής, πού ἡ μεγάλη ψυχὴ του ἀναπαυμένη εις τὸν Δρίσκον θ' ἀναγαλλιάσῃ σήμερα μὲ τὰς θριαμβευτικὰς λαγὰς, πού θὰ τῆς φέρουν ἀπὸ τοὺς μακεδονικοὺς κάμπους οἱ ἄνεμοι. Κάθε θάνατος εις τὸν πόλεμον αὐτὸν ἦτον ἐμψύχωσις, παρόρμησις, προσταγὴ, σύνθημα. Ἡ ὕστερη πνοὴ τοῦ ἐνός ἐφώναξεν «ἐμπρὸς» εις τοὺς ἄλλους. Ὁ συνταγματάρχης Καμπάνης εις μίαν κεραυνοβόλον ἐφοδὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἔχασε τοὺς περισσοτέρους ἀξιωματικούς του. Καὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας του εις κάθε ἐκρηξίν βουλγαρικῆς ὀβίδος — αὐταὶ ὅπως λέγουν, ἀπετέλουν μίαν φλεγόμενην χάλαζαν, πού ἐμαστίγωνε τὰς ἑλληνικὰς γραμμάς — ἐστρώοντο ἀπειροὶ εις τὴν γῆν. Ὁ συνταγματάρχης ὀρμῶν ἐπροπορεύετο ἐφιππος:

— Ἐμπρὸς. Ἐμπρὸς.

Μίαν στιγμὴν ἐστάθη εις κάποιο ὄνωμα διὰ νὰ κατοπτρεύσῃ. Ἀξιωματικοὶ και ὑπαξιωματικοὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ προφυλαχθῇ. Αἱ ὀβίδες ἐκυταίναν βροχὴ. Σὲ λίγο αὐτὸς και ὁ ἵππος του ἔγιναν κομμάτια.

***

Ἐνας ἀπὸ τοὺς λόφους τοῦ Κιλίκις, πού ὁ καθένας τώρα εἶναι και ἓνα ἑλληνικὸν τρούπιον ἀντέτασε ἀγρίαν ἀντίστασιν. Ὀλόκληρον βουλγαρικὸν σύνταγμα ἀπὸ τὴν κορυφὴν και τὰ πλάγια ἐμάχετο μὲ λύσσαν. Καταρράκτις φωτιάς και σιδήρου ἐκυλοῦσαν μανιασμένοι ἀπὸ ἐκεῖ ἐπάνω και ἐχύνοντο εις τοὺς στρατιώτας μας. Αἰφνηθίως ἓνα τάγμα ἐσηκώθη ὡσάν σύννεφο ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν παράταξιν και ὤρμησε πρὸς τὸν λόφον. Ἐπὶ κεφαλῆς ἦτο ὁ ταγματάρχης Διαλέτης. Ἦτον ὁ πρώτος πού ἔπεσε, μὲ μίαν σφαῖραν εις τὴν κοιλίαν. Οἱ στρατιώται του όμως ἐξηκολούθησαν τὴν ἐφοδὸν, και ἀργότερον ὅταν αὐτὸς μεταφερόμενος εις τὴν Θεσσαλονικὴν μὲ τὸ φορεῖον ἐξεψυχοῦσεν, εις τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου εἶχε στηθῆ ἡ σημαία τοῦ τάγματός του.

Ἀνδρέας Κοτσιμήδης αντισυνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐπέσε κατὰ τὰς πρώτας μάχας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν Βουλγάρων.

Τὸ αἷμα μιᾶ. Κάθε πάθημα, κάθε πληγή ἐξηγοῦσεν ἐκδήμιον. Ὁ στρατιώτης ἀφῆκε τὸν πληγωμένον σύντροφον καὶ ἔδρασε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶδε κάποιον εὐζωνον, πού τὸν ἐφεραν αἰμόφυρτον εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἐστράφη πρὸς τὸν Σέβρον συνταγματάρχην Βάσις καὶ εἶπε:

— Θὰ μοῦ τὸ πληρώσουν, πολὺ ἀκριβὰ αὐτὸ τὸ αἷμα.

***

Ὅλον τὸ ἐπὸς τοῦ πολέμου αὐτοῦ μᾶς τὸ ἔδωκεν εἰς δλίγα λόγια ἕνας ἥρωας στρατιώτης, ὁ ταγματάρχης Κουτάρης.

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΨΥΧΗ

Καθόμαστε πάνω σὲ πέτρες καὶ κοντὰ στὸ ἔσοδὸ ἄμα.

Ἡ νύχτα ἦταν σκοτεινὴ, μαύρη πολὺ, καὶ ὁ οὐρανὸς καταστρόλιτος ἀπὸ ἀστέρια. Στὸν ἄερα ἔτρεχε μυρουδιά χόρτου καὶ δυνατὴ μυρουδιά κοπριάς ζώων.

Εἶχαμε σιωπήσει γιὰ λίγο. Ὁ πόλεμος, πού πάλι ἐρχόταν, μᾶς εἶχε μελαγχολήσει. Αὐτὸ μόνο. Ἄλλ' ἕνα ἄλλο πού σιγά-σιγά μᾶς κύκλωνε, βαδίζοντας ἀπὸ πολλὲς μεριές, καὶ πού μᾶς φαινόταν σὰ σύννεφο μαῦρο ἀπέραντο, μὲ ζωὴ, σύννεφο χιλιόκεφαλο, καὶ πού ζουρούσε τὰ πάντα στὸ περασμὰ του, αὐτὸ μᾶς τρύπαζε. Θὰ μπορούσε ἡ φυλὴ μας νὰ ἀνθέξῃ σ' αὐτὸν τὸν νέο κατακλυσμὸ;

— Γιὰ πὲς μας, Γιάννη, γιὰ κείνα πού μοῦ ἔλεγες μιὰ βραδεία, πού πήγατε στὸ χωριὸ μὲ τοὺς Βουλγάρους!... εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς σ' ἕνα νέον, πού εἶχε πολεμήσει ἀντάρτης μὲ Βουλγάρους ἀντάρτες στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου.

Σὰ νὰ βαριόταν ὁ φίλος, ἀλλὰ τὸν βιάσαμε!

«... Θάμαστε καμιὰ σαρανταριά ἐμεῖς, καὶ ἄλλοι τόσο δάτανε οἱ Βουλγάροι πού σμίξαμε. Ἀμὰ φθάσαμε κοντὰ στὸ χωριὸ, ἴσαμε τρακόσα, τριακόσα πενήντα μέτρα — δὲ δάτανε πιὸ πολὺ — ἀπὸ ἕνα σπιτί μᾶς ἀρχινοῦν στὸ τουφεκίδι!... Οἱ Βουλγάροι εὐθὺς τὸ σκάζονε!... Πήγανε καὶ πιάσανε μιὰ ῥάχη!...»

Γιουρντάρουμε μεις καὶ κάμε κοντὰ στὸ σπιτί, μιὰ, δύο, σποῦμε τὴν πόρτα καὶ μπαίνουμε μέσα. Ἐξῆ Τούρκοι βρισκόταν ὅλοι-ὅλοι μέσα καὶ τοὺς σκοτώσαμε.

Οἱ ἄλλοι Τούρκοι εἶχανε φύγει, καὶ στὸ χωριὸ δὲν ἔμειναν, παρὰ λιγοστὲς γυναῖκες, εἶσι μᾶς εἶπανε οἱ Χριστιανοί, καὶ κἀτι κοντοὶ καὶ γεροντάκια. Πάνω...

Ἐξεψυχοῦσεν εἰς τὸ χειρουργεῖον τῆς Μπαλάσσας. Μόλις ὁ Βασιλεὺς ἐπλησίασεν εἰς τὸ κρεβάτι του, ἐπροσπάθησε ν' ἀνεγερθῆ κι ἠρώτησε μὲ ἀσθενικὴν φωνήν:

— Μεγαλειότατε, προχωροῦμε;

— Προχωροῦμε, προχωροῦμε. Ὑποφέρετε πολὺ;

Ὁ ἐτοιμοθάνατος ἐχαμογέλασε:

— Φθάνει πού προχωροῦμε, Μεγαλειότατε, κ' ἐγὼ δὲν ὑποφέρω. Θὰ πάγω στὸν Παράδεισο!

Σὲ λίγο ἐκλείσε τὰ μάτια.

— Οἱ Βούλγαροι; δῶτησε ἕνας ἀπὸ μᾶς.

Ἦρθανε ἄμα σκοτώσαμε τοὺς Τούρκους. Ἄλλὰ πάνω στὴν ὥρα ἀκοῦμε τουφεκιὰς πέρα, σ' ἕνα ἄλλο χωριὸ. Πέρνομε δρόμο γιὰ κει. Δὲν ἦτανε ὅμως τίποτα σπουδαῖο. Κάσαμε λίγο κει καὶ ὕστερα κατεβήκαμε στὸ χωριὸ πάλι, πού εἶχαμε ἀφίσει τοὺς Βουλγάρους.

Μὰ, τί νὰ δοῦμε ἄμα φθάσαμε! Οἱ Βούλγαροι τᾶχανε κάνει Γῆς Μαδιάμ ὅλα! Ἄμα φύγαμ' ἐμεῖς, οἱ Βούλγαροι ἔριχτηκαν στὶς Τουρκάλες, στοὺς γέροντες καὶ ἀρχίσανε νὰ τοὺς σφάζουν!... Δὲν ἀφίσανε, ἀπ' ὅσες ἦτανε κει, μηδεμιὰ!...

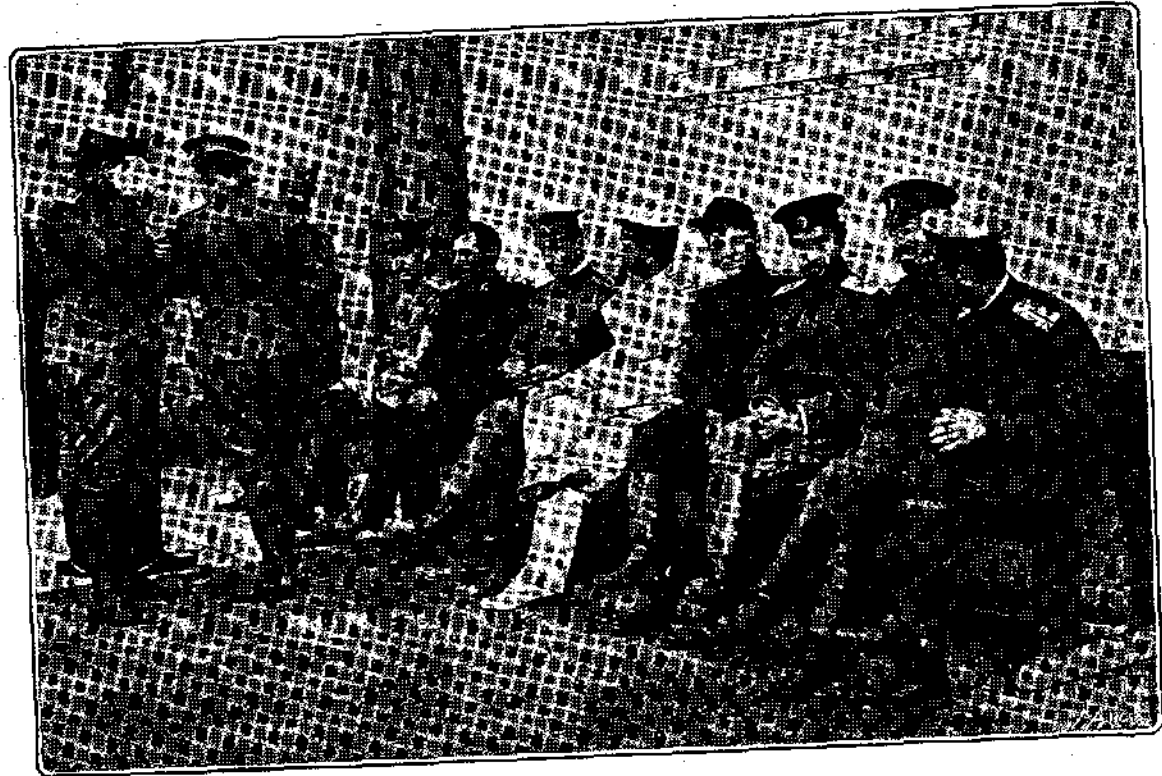
Μέσα σὲ μιὰ ἀλλή πού μπήκα μ' ἕναν ἄλλον, βλέπομε ἔφτὰ γυναῖκες σφαγμένες καὶ μὲ σχισμένη τὴν κοιλιὰ καὶ τὰ σωθικά ἔξω!... Μπαίνουμε μέσα στὸ σπιτί.

— Μωρὲ τί εἶνε αὐτό; μοῦ κάνει ξαφνικά ὁ σύντροφός μου.

Ἦτανε λίγο σκοτεινὰ μέσα κει καὶ εἶχε χτυπήσει κἀτι μὲ τὸ πόδι του. Ἦτανε ἕνα κεφαλάκι παιδιοῦ, ξανθὸ, ξανθὸ καὶ κομμένο σὰν τόπι!...

Ἄπ' ἐκεῖ ἀνεβήκαμε πάνω στὸ ἀνώγι. Ἐκεῖ βρήκαμε μαζί μὲ ἕνα ἄλλο παιδί, πιὸ μεγάλο, σφαγμένο, τὸ κορμί τοῦ μικροῦ μὲ τὸ ξανθὸ κεφάλι. Ἦτανε πεσμένο κοντὰ στὰ κάγκελα. Καθὼς φαίνεται, τοῦ εἶχανε βάλει τὸ λαμουδάκι του πάνω στὸ κάγκελο, ἕνας θὰ τὸ κρατοῦσε καὶ ὁ ἄλλος θὰ τοῦ ἔδωσε μιὰ μὲ τὸ μαχαίρι! καὶ εἶσι ἔπεσε τὸ κεφαλάκι του κάτω καὶ τὸ κορμί του ἔμεινε πάνω!...»

«Μιὰ μέρα ἐγὼ μὲ τρεῖς ἄλλους εἶχαμε τραβηχθῆ ἀπ' τὸ σῶμα μας καὶ βγήκαμε γύρα. Στὸ δρόμο ἀπαντοῦμε ἕνα σῶμα ἀπὸ Βουλγάρους, πού εἶχε καπετάνιο ἕναν πού ἤξερε τὰ

Βούλγαροι ἀξιωματικοὶ ἀιχμάλωτοι — Φωτογρ. Δ. Γαλάνη

Ἑλληνικά καλά, σὰν καὶ μᾶς! Πήγαιναν γιὰ κάποιον χωριὸ. Ἐβόρσο, νομίζω, τὸ λέγανε. Ἄλλὰ καὶ στὸ χωριὸ αὐτὸ Τούρκοι δὲν εἶτανε, ὅλοι τὸ εἶχανε βάλει στὰ πόδια καὶ οἱ Βουλγάροι ἔριχτηκαν στὰ σπιτία καὶ τὰ γδύνανε.

Μαζὶ ἔχασα καὶ τοὺς δικούς μου σύντροφους. Εἶχανε καὶ αὐτοὶ κάπου χωθῆ. Μὰ ποιὸς ἔχει τὸ μέλι στὰ δάχτυλά του καὶ δὲν τὸ γλύφει; Ἐγὼ γύριζα δῶ καὶ κει γιὰ νὰ τοὺς βρῶ. Ποῦ!... Σὲ μιὰ ἀλλή πού ἔκανα μέσα νὰ μπῶ, βλέπω ἀνοιχτὴ μιὰ κάμαρα μεγάλη γεμάτη καλαμπόκι, εἶσι μὲ τὸ κούτσουρό τους, καὶ μέσα, τὸν Βούλγαρο καπετάνιο νὰ ψάχνῃ... Ἐγὼ ἔκανα πέρα νὰ φύγω, ἀλλὰ δὲ θάκανα δέκα βήματα καὶ ἀκούω φωνὲς μέσα. Γυρῶ πίσω καὶ βλέπω τὸν Βούλγαρο νὰ σέρνῃ μιὰ γυναῖκα!... Τὴν εἶχε βρῆ μέσα στὸ καλαμπόκι κρυμμένη!...

— Μοῦ ἔς κρυφτῆ!... Ποῦ νὰ ἤξερε τί μυροδιά ἔχω γά!...

Τραβήχθηκα καὶ ἀνέβηκα πάνω σ' ἕνα κοντινὸ σπιτί.

Μέσα εἶτανε τέσσερες Βουλγάροι καὶ ψάχνανε

καὶ μαζεύανε. Καὶ δὲν ἀφίτανε τίποτα, τίποτα, ὅλα τὰ μαζεύανε! Ἐνας κοντόχοντρος εἶχε πάρει ὡς καὶ κἀτι παληοκόφρινα καὶ κύταζε νὰ βρῆ τὰ πιὸ γερά. Ἀνεβαίνω πάνω στὸ ἀνώγι καὶ ἀπ' τὸ παράθυρο ἔριξα μιὰ ματιὰ ἔξω.

Εἶδα τότε ἕνα πρᾶγμα, βρῆ παιδιὰ, πού, ἂν καὶ συνηθισμένος σὲ αἵματα καὶ σφαγές, δὲ θὰ τὸ ληομονήσω ποτὲς!... Εἶδα τὴ γυναῖκα, κείνη πού εἶχε κρυφτῆ στὰ καλαμπόκια, νὰ τὴν σέρνῃ πάλι ὁ καπετάνιος στὴν ἀλλή ἀπ' τὰ μαλλιά, κρατῶντας στὸ ἄλλο τὸ χέρι τὴ μαχαίρα του. Ἐνας ἄλλος Βούλγαρος τῆς κρατοῦσε τὰ χέρια! Στὴ μέση τῆς ἀλλῆς τὴν ἔριχνε κάτω, κάνει εἶσι δὰ καὶ τῆς πατᾶ, ὅπως κάνουν στὰ ἄρνια, τὸ στήθος. Αὐτὴ πιάνει τὸ μαχαίρι, ὁ καπετάνιος τὸ σέρνει μὲ δύναμι καὶ τῆς πατᾶ μιὰ στὸ λαμό!... Ὑστερα τὸ χώνει μέσα στὸ στήθος, τὸ κατεβάζει καὶ τῆς σχίζει τὴν κοιλιὰ!... Καὶ τὸ ὕστερο χώνει τὰ χέρια του καὶ τῆς πετᾶ ὅλα ἔξω!... Καὶ κάνει μιὰ καὶ βάνει, ὅλο αἷμα, τὸ μαχαίρι στὴ θήκη.

Τὸν βρήκα ὕστερα στὸ δρόμο. Πλησίαζε νὰ νυχτώσῃ.

— Ἐλα, μοῦ λέει ὁ καπετάνιος ὁ Βούλγαρος,

1 Αι φάροβαϊ φυλακί τοῦ Ἐκταπύργου τῆς Θεσσαλονίκης — 2 Ἐισόδος καὶ τείχη τῆς ἀκροπόλεως τῆς Θεσσαλονίκης — Συλλογή Α. Ζάχου

Ἐλα νὰ φᾶς, ἔχουμε κασιμάκι!... Νὰ δῆς πῶς τὸ ψήνουμε μεῖς!...

Καί, μὰ τὸ Θεό, ξέφουνε καὶ τὸ ψήνουμε καλὰ καὶ καλὰ!... Δὲν ὑπάρχει ἄλλος!...

Τὸ κασιμάκι εἴτανε ἔτοιμο, ψημένο καὶ περιμένε μέσα σ' ἓνα Βουλγάρικο σπῆτι...

Πᾶει κοντὰ ὁ καπετάνιος, τραβᾶει τὴ μαχαίρα του, κείνη ποὺ εἶχε σκοτώσει τὴ γυναῖκα, καὶ δίνει μιὰ καὶ κόβει ἓνα κομμάτι, ἴσαμε μιὰ, μιάμιση ὀκά.

— Σοῦ φτάνει αὐτό; μὲ δωτὰ.

— Δὲν τὸ θέλω!... τοῦ ἀπαντῶ.

— Γιατί; μοῦ λέει.

— Γιατί; Βρὲ ἀδελφὲ τοῦ λέω, ἔτσι μὲ τὰ αἵματα ποὺ ἔσφαξες τὴ γυναῖκα, νὰ φᾶω ἀπ' τὸ αἷμα της;...

Ὁ καπετάνιος ἔβαλε τὰ γέλια.

— Βρὲ τὸν κουτό!... Καὶ τί ἔχει νὰ κἀνῃ αὐτό;... Αἷμα τὸ ἓνα, αἷμα καὶ τ' ἄλλο.

Τὴν ἄλλη μέρα δὲν ξέρω πῶς ἔτυχε καὶ ἄνοιξα ἓναν παλιὸ τόμο τῆς «Ἐστίας». Μέσα κεῖ βλέπω ξαφνικά: Βούλγαροι Κλέφτες!... Τὸ διάβασα ὅπως ἓνας πολὺ δυρασμένος πίνει νερό.

Ἐγραφε γιὰ Βουλγάρους κλέφτες ἓνας Γάλλος, ὁ Δοζόν, ἐκδότης σερβικῶν καὶ βουλγαρικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ἦταν καὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ τραγούδια. Ὅλα αὐτὰ μεταφρασμένα ἀπ' τὸν κ. Ν. Γ. Πολίτην.

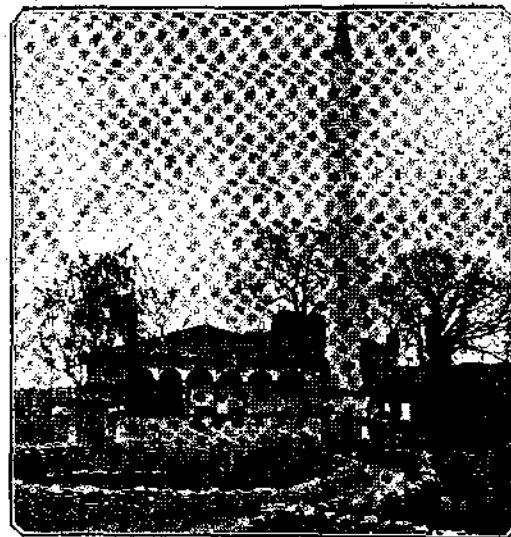
«... Ἐν Ἑλλάδι ὁ Κλέφτης, λέγει, καὶ ἐν Σερβίᾳ ὁ Οὐσκὸς καὶ ὁ Χαϊδοῦν παρέτεινον μετ' ἀνδρείας, δεινῶς κινδυνεύοντες, τὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ ξένου δεσπότη. Ἄλλ' ὁ Βούλγαρος Χαϊδοῦτ, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀφηγημένων τὰ κατορθώματα τοῦ δημοτικῶν

ῥομάτων, εἶνε πρόστιχος καὶ ἀγχιὸς φονεὺς, ἀνανδρὸς ληστής, πρὸς δὲ συγκρινόμενος ὁ Μπαλκάν τσελεπής, ὁ Τούρκος ληστής τοῦ Αἰμον, κατὰ τὴν παρατήρησιν Ἀγγλοῦ τινὸς συγγραφέως, φαίνεται ἥρωας ἱπποτικώτατος. Ὁ Χαϊδοῦτ ἐνεδρεῖται ἐν ταῖς δημοσίαις ὁδοῖς, ὅπως ἀρπάσῃ τὰς χρηματοπομίας τῶν Τούρκων, χωρὶς βεβαίως νὰ ὀφθαίται εἰς τοῦτο ἐξ αἰσθημάτων φιλοπατρίας μόνον καὶ κύριον σκοπὸν ἔχει τὸ λάφυρον, οὐδαμῶς δὲ τῶν ῥομάτων υποδηλοῦται καὶ πόρρωθεν μίσος πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἡ διαφορὰ τοῦ φρονήματος εἶνε προδηλοτάτη ἐν τῇ βουλγαρικῇ μίμησει συντόμου καὶ καλοῦ σερβικοῦ ῥοματος, μεταφραστῆς ἐν τῇ βουλγαρικῇ εἰς ἀφήγησιν λησταρικῶν βίαιοπραγῶν. Ὁ ἀνδρείος Μάρκος γεωργεῖ τοὺς ἀγρούς του, πρὸς ἐνδειξιν καταφρονήσεως τῶν Γενιτσάρων, ἀλλ' ὁ

Ἡ ΜΩΡΑ ΤΟΥΡΚΙΣΣΑ¹

Δημοτικὸν τραγούδι τῆς Βουλγαρίας

Ὁ Δάιττος τοὺς συντρόφους τοῦ μαξέβει καὶ τοὺς λέει
 • Συντρόφοι μου περήφανοι, καὶ πρῶτα παλληκάρια,
 κρυφὸ μαντάτο μοῦστεύαν, κρυφὴ παραγγελία,
 πῶς ἡ Κερίμα θὰ διαβῆ, ἡ ἀσκη Τουρκοπούλα,
 μὲ πανταίσους Γκέγνηδες, μὲ χίλιους Ἀραπάδες.
 Ποῖός εἶνε ἄξιός καὶ καλός, ποῖός εἶνε παλληκάρι
 νὰ τὴν γέλασῃ τεχνικὰ τὴν ἄσκη Κερίμα,
 πᾶχει τὰ γρόσσα τὰ κολλὰ, καὶ τὰ χρυσὰ γιορτάνια;
 νὰ τῆς φιλήσῃ τὸ λαιμὸ, νὰ πάρῃ τὰ γιορτάνια;
 Ὅλοι τοὺς ἐφοβήθησαν, κανεὶς δὲν ἀποκρίθη,
 μόν' ὁ λεβέντης Δημητᾶ, ἐκεῖνος δὲ φοβήθη.
 • Γιὰ κάτσε χάμον, Δημητᾶ, στὸ νοῦ σου μὴν τὸ βάνεις,
 τ' εἶν' ἡ Κερίμα ἔξυτη, καὶ δὲν θὰ τὴν γέλασῃ,
 καὶ θὰ σὲ κάμῃ νὰ χάθῃς, κοῖμα στὴ λεβεντιά σου!
 Ὁ Δημητᾶρ δὲ μίλησε, δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα.
 Ντύνεται καὶ στολιζεται καὶ πάει νὰ τὴν εὐρῃ.
 Ἀπὸ μακρὰ τὴ χαιρετῆ καὶ ἀπὸ κοντὰ τῆς λέει
 • Κερίμα μου περήφανη, ἄσκη Τουρκοπούλα,
 ἐγὼ γιὰ σένα χάνομαι, τὸ νοῦ μου τὸν ἐπήρες
 γιὰ διᾶξες τοὺς ἀνθρώπους σου, γιὰ νὰ σοῦ πῶ δυὸ
 [λόγια].

Τζαμί ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως τῆς Θεσσαλονίκης
 Συλλογή Α. Ζάχου

Βούλγαρος Τατοῦντος, ἀπ' οὗ ὑπεῖκαν εἰς τὰς προτροπὰς τῆς μητρὸς γίνεται καὶ οὗτος γεωργός, ἐνεδρεῖται εἰτα ἐν τῷ ἀγρῷ, ὅπως ἀπογυμνώσῃ τοὺς ὁδοιπόρους. Ὁ Χαϊδοῦτ ἐναβρύνεται διὰ τοὺς φόνους, οὗς διέπραξεν, ἐγκαυχόμενος ὅτι «ἔκαμε χήρας κ' ὀρφανὰ» ἐν ᾧ ὁ Ἕλληνας κλέφτης καυχᾶται, ὅτι

Ἐκαμε Τούρκαις ὀρφαναίς, ἔκαμε Τούρκαις χήραις.

Ἄλλ' ὅποια ἡ διαφορὰ τῶν βουλγαρικῶν καυχήσεων, ἀπὸ τῶν ὑπερηφάνων τοῦται λόγιον τοῦ Ἑλληνοῦ.

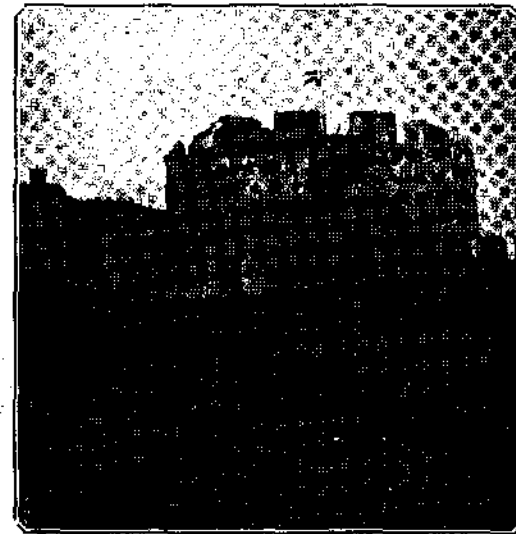
Ἐγὼ βαγιάς δὲν γένομαί, Τούρκους δὲν προσκυνᾶω!

ἢ ἀπὸ τῶν γενναίων λόγων τοῦ ἀδαμάστου κλέφτου Στεργίου.

Ὅσοι χιονίζουσι τὰ βουνὰ Τούρκους δὲν προσκυνοῦμε, σιταῖς χάραις σκλάβοι κατοικοῦν, στοὺς κάμπους μὲ [τοὺς Τούρκους.

Χάραις λαγκάδια, κ' ἐρημιαίς ἔχουν τὰ παλημάρι, Παρὰ μὲ Τούρκους, μὲ θεριὰ καλύτερα νὰ ζοῦμε!

Εἶνε ἀναντίρητον, ὅτι ὅπως εὐδοκίμησαι τοιαῦτα αἰσθημάτων, ἀπαιτεῖται νὰ ὑποβηθῇ καὶ ἡ φύσις τῆς χώρας. Οἱ γενναῖοι ἄνδρες καταφεύγουσι εἰς μεθωρίου χώρας, ἢ εἰς δύσβατα ὄρη καὶ ἐκεῖθεν ὀρμώμενοι ἐπιτίπτουσι κατὰ τῶν πεδιάδων ὅπου σκλάβοι προσκυνοῦν τοὺς Τούρκους, ὡς λέγει τὸ ἑλληνικὸν ῥομα. Ἄλλ' ὁ Αἰμος καὶ ἡ Ροδόπη οὐδαμῶς ὑπολείπονται κατὰ τοῦτο τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, καὶ ἦσαν ἐπίσης πρόσφοροι εἰς τοιοῦτους ἀγῶνας: ἂν δ' ὁ διατρέγων τὸ ἐδάλλον Σοῦλι θαυμάζῃ τὸ ἥρωικὸν θάρρος τῶν εὐαρίθμων προμάχων αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι ἐπὶ μακρὸν κατώρθωσαν νὰ καταπολεμήσωσι τὸν Ἄλῃ πασά, πάντες ἐπίσης θαυμάζουσι, πῶς ἐν τοῖς ἔσχατοις, ἅτινα ἐποικήθησαν ἐν ταῖς κορυφαῖς τοῦ Γηραιοῦ ὄρους, τῆς Ρίλας καὶ τοῦ Περίν, δὲν ἀκούεται οὐδὲ ἀσθενεστάτη διαμαρτυρία κατὰ τῆς τουρκικῆς δεσποτείας».

Πύργος ἀπὸ τοῦ Ἐκταπύργου (Γεντί-Κουλέ) τῆς Θεσσαλονίκης — Συλλογή Α. Ζάχου

Κ' ἐκεῖνη ἐγελάστηκε, διώχνει τοὺς Ἀρβανίταις καὶ ἀρῆσε τὸ Δημητᾶρ νὰ μῆθ' ἐπὶ τὸν ἀραμπὶ τῆς.
 • Κερίμα μου, ἀγάπη μου, γιὰ σὲ τὸ κεφάλι, νὰ σὲ φιλήσω στὸ λαιμὸ καὶ στὰ χρυσὰ γιορτάνια.
 Κ' ἐκεῖνη ἡ ἀουλόλογιστὴ σηκώνει τὸ κεφάλι καὶ ὁ Δημητᾶρ τῆς τόκοψε καὶ παίρνει τὰ γιορτάνια, παίρνει τὰ ροῦχα τὰ χρυσὰ καὶ πάει στὸν καπετάνιο, καὶ τοῦρξε στὰ πόδια του τῆς Τούρκας τὸ κεφάλι. Τὰ παλληκάρια κέτταξαν, κ' ὁ νοῦς τῶν δὲν τὸ χάρει, πῶς γέλασεν ὁ Δημητᾶρ τὴν ἀσκη Τουρκοπούλα.

¹ Dozon ἀριθ. 20.

* Άλλο τραγούδι βουλγαρικό *

«Ο Κόγιος, θέλων να γίνει ληστής διά να συνάξῃ λάφυρα, ἢ να σκοτωθῆ, λέγει πρὸς τὴν σύζυγόν του Στάνα να τὸν ἀναμένῃ ἐπὶ ἑννέα ἔτη. Ἄν δὲν ἔλθῃ ἕως τότε, εἶνε ἐλευθέρω να νυμφευθῆ ἄλλον. Παρήλθον ἑννέα ἔτη καὶ εἰς μὴν ὁ Κόγιος δὲν ἐπανήρχετο. Πολλοὶ γαμβροὶ ἐζήτουν τὴν Στάνα, ἀλλ' ἐκείνη δὲν ἤθελε να νυμφευθῆ, φοβουμένη τὸν πρῶτον ἄνδρα, ἂν καὶ παρήλθον ἢ ὑπ' αὐτοῦ ταχθεῖσα προθεσμία. Ἄλλ' ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τῆς τὴν ἀναγκάζει να νυμφευθῆ. Ὅμως μίαν νύκτα κρούει τὴν θύραν ὁ πρῶτος σύζυγος ἢ Στάνα ἦτο μόνη ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀνοίγει προ-

1 Δοξον ἀριθ. 35.

θύρας τὴν θύραν καὶ εἰσέρχεται ὁ Κόγιος μετὰ τὰ παλ-
ληκάρια του.

« Στάνα καλή, Στάνα ἀκριβή, θέλεις να μᾶς φιλέψῃς,
να μᾶς κερωῶ γλυκὸ κρασί, να φέγγῃς μετὰ λαμπάδα; »
Κ' ἢ Στάνα τ' ἀποκρίθηκε τοῦ Κόγιου καὶ τοῦ λέει.
« Κόγιο καλέ, Κόγιο ἀκριβέ, ἐγὼ να σᾶς φιλέψω
να σᾶς κερωῶ γλυκὸ κρασί, να φέγγω μετὰ λαμπάδα. »
Κι' αὐτὸς τῇ Στάνα ἐγύσσε, τὴν ἄλειψε μετὰ πίσσα
καὶ ὕστερα τὴν ἀναψε, να φέγγῃ σὺν λαμπάδα.
Τρεῖς μέραις τρώγον κ' ἔπιναν, τρεῖς μέραις καὶ τρεῖς
κ' ἢ Στάνα τὸ τραπέζι τους φωτίζει σὺν λαμπάδα. ^[νύχτες]

Αὐτὴ εἶνε ἡ Βουλγαρικὴ ψυχὴ.

Δ. Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

Ὁ Διάδοχος ἐπυμφημούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ *

- ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ -

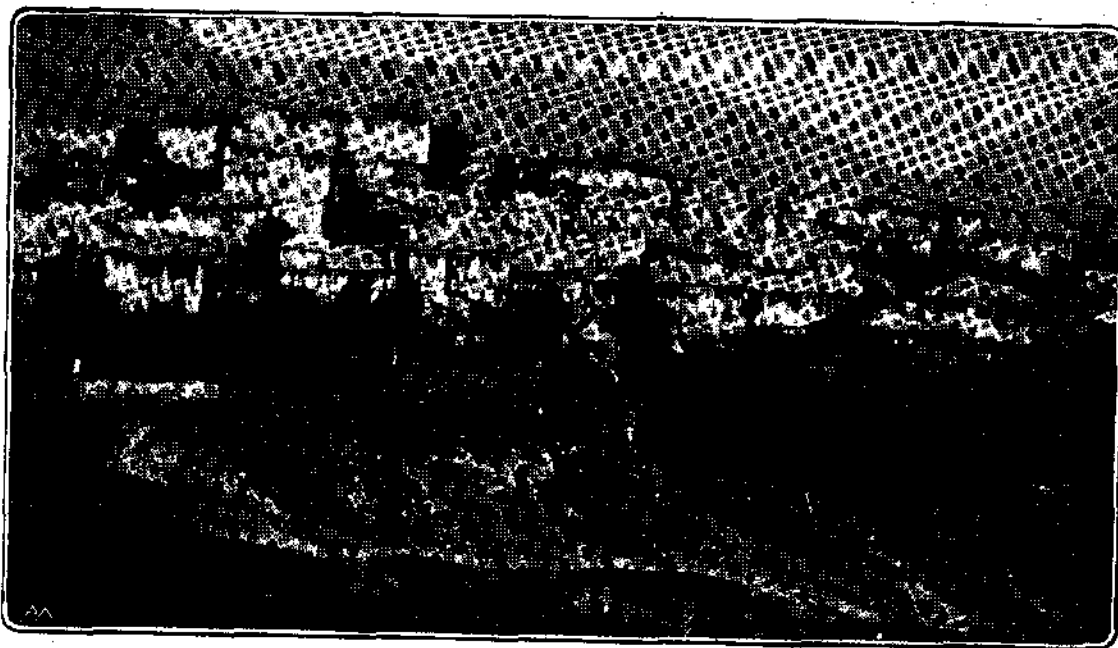
Σὰν τῆς στεριάς τὸ Κάστρο, κάστρο δὲν εἶδα·
Πᾶχ' ἀσημένιες πόρτες κ' ἀργυρᾶ κλειδιά.
Ἄργυρο' ἀργυρᾶ κλειδιά! Κάστρο δὲ θὰ δοῦμε πιά.
Τριγύρου-γύρου σίδερα καὶ μέσα φριμαντζόλια
καὶ μέσα στὰ φριμαντζόλια μιὰ κρουσταλένια βρούση,
ποὺ κελαϊδοῦνε τὰ πουλιὰ καὶ κλαῖνε τὰ παγώνια.
Κλαῖνε καὶ μοιρολογοῦν. Κάστρο δὲν θὰ ξαναῖδοῦν.
Τουρκοὶ τὸ πολεμοῦσαν χρόνους δώδεκα
χρόνους μῆνες δεκατρεῖς, φραγκοπούλα θὰ γενῆς.
Μὰ γιὰ να μποῦνε μέσα δὲν εἶχαν τὸ κλειδί.
Κ' ἕνα μικρὸ Τουρκάκι καὶ μάγισσας παιδί
ἔκανε τὴν ἀπόφασιν να πάρῃ τὸ κλειδί.
— « Κάστρο σᾶς παραδίνω. Τί μοῦ δίνετε; »
— « Χίλι' ἄσπρα τὴν ἡμέρα κ' ἑκατὸ φλουριά
καὶ μιὰ καλὴ κοπέλα μετὰ στὴν ἀγκαλιά ». ¹
Μὲ μιὰ ὀκτὼ μπαμπάκι ἀγαστροῦθηκε
στὴν πιὸ μεγάλη πόρτα πῆγε ξαπλιόθηκε.
— « Ἀνοίξετε τὴν πόρτα γιὰτὶ κοιλοπονῶ
να μπῶ να τὸ γεννήσω καὶ ὕστερα να βγῶ ». ²
Ὡς ποὺ ν' ἀνοίξῃ ἡ πόρτα χίλιοι μτήκανε
κ' ὡς ποὺ να καλανοίξῃ δὲν εἶχαν μετρομημό.
Τότ' ἡ βασιλοπούλα σὺν εἶδε τὰ δεινὰ
πῶς δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα δὲν περιμένει πιά.
Πέφτει ἀπὸ τὸ παραθύρι κατακημμνίζεται.
Μῆτε σὲ βράχο πέφτει μῆτε σὲ λαγκαδιά.
Σ' ἐνὸς ἀράπη χέρια πέφτει καὶ ξεψυχᾷ.
Μπήκαν τότες οἱ Τουρκοὶ μὰ δὲν εὗρθηκαν
οὔτε βασιλοπούλα οὔτε καὶ βασιλιά,
γιὰτὶ κ' ἐκεῖνος φεύγει μετὰ τὰ τεχνικά.
Καὶ σὺν τὰ πῆραν οὔλα τὸ βάλανε φωτιά
Κ' ἔμεινε ἀπὸ τότες τὸ κάστρο στὴν Τουρκιά.

* Τὸ « Τραγούδι τῆς Περγάμου » μᾶς ἔστειλε ὁ κ. Α. Παραφᾶς μετὰ αὐτὰ τὰ λόγια:
« Κατὰρθῶσα ἐπὶ τέλους καὶ μετὰ τὴν ἀκούραστον προσπάθειαν τοῦ κ. Θεοδώρου Καμπούρογλου
να εἶρω τὸ Τραγούδι τῆς Περγάμου ἀλλὰ ὄχι μετὰ μεγάλην ἐπιτυχίαν, διότι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πρῶ-
τους στίχους ποὺ φαίνονται γνήσιοι, οἱ ἄλλοι εἶναι μεταγενέστεροι καὶ χαλαροί. Φαίνεται τοὺς
ἐπρόσθεσαν κατόπιν ὅταν λησιμόνησαν, μετὰ τὸν καιρὸν, τὸ πρῶτο τραγούδι. Πάλιν ὅμως δὲν
παῖω να ἔρωτῶ. »

« Θὰ εἶναι ὡραία να τὸ ξεθάψωμε μέσα σὲ κανένα καλύβι, ἀπὸ καμιά γροθούλα. »

Πέργαμος

Μετ' ὑπολήψεως
ΛΑΜΠΡΟΣ Α. ΠΑΡΑΦΑΣ

Ηπειρος: Αργυρόκαστρον

ΠΑΛΙΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ—Η ΑΘΗΝΑ ΜΑΣ

Είς τὸν ἀγαπητὸν συνεργάτην, ὡς εἶναι ἀνάμνησις ἐλλαβική τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ἀπὸ τὸ μνησιόγραμμά του «Ἡ Ἀθήνα μας», ὁποῦ μέσα εἰς τὴν ἀφήγησιν ἐπεισοδίων τῆς ἀθηναϊκῆς ζωῆς, χαρίζει ἑμορφες σελίδες με δύναμιν περιγραφικὴν.

ΟΔ' Η ΑΘΗΝΑ

Αἱ ἀμαξαὶ ἐκινεῖντο βραδέως καὶ οἱ ἵπποι τῶν δύο νέων ἀνυπομόνον.

Δεξιά καθὼς ἀνέβαινον πρὸς τὰ Πατήσια, τὸ πλῆθος ἦν πυκνότερον ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου. Ὁλόκληρη ἡ Ἀθήνα, ἡ Ἀθήνα ποῦ ἐννοοῦσε νὰ διασκεδάσῃ, ποῦ εἶχε ἀνάγκη ν' ἀνατρεῖσθαι, ποῦ ἐπιθυμοῦσε νὰ ἐπιδειχθῆ, ποῦ ἤθελε νὰ δῆ, εἶχε ξεφορτωσθῆ ἐκεῖ μετὴν ἴδια συμμετρία ποῦ βγαίνουν ζεστά, ζεστά τὰ ψωμιά ἐπάνω στὸ φουρνόξυλο.

Ἡ Ἀθήνα ποῦ εἰργάζετο ὅλην τὴν εβδομάδα μετὸ κεφάλι, μετὸ χέρι, μετὸ πόδι ἢ μετὴν μέση, ποῦ ἔλυε τὸν ἰδρώτα. Ἡ ἐμπορικὴ Ἀθήνα, τῶν ὁδῶν Αἰόλου καὶ Ἐρμοῦ καὶ ἡ βιομηχανικὴ Ἀθήνα τῆς ὁδοῦ Ἡραίου καὶ τῆς συνοικίας Νεαπόλεως, ἡ Ἀθήνα ποῦ ἐπὶ ἕξι μέρες ἐγράφε βιβλία καὶ ἐμοντυλοῦσε ἐφημερίδες, καὶ ἐφτανε ψωμιά καὶ ἐφαβε φουστάνια ἢ πανταλόνια, ποῦ ἐκαμνε κλειδαριές, ποῦ ποιοῦσε χασέ, ποῦ ἀντίγραφε δικόγραφα, ποῦ μαύριζε χαρτόσημα γιὰ τρεῖς σφόντζικες, ποῦ ξεγεννοῦσε γυναῖκες, ποῦ ἐβαζε βυζιάνια, ποῦ ἐκοβε βεντούζες, ποῦ ἐβγαζε δόντια, ποῦ κάρφωνε κάσσοι, ποῦ ἤκουε τὸν Καλλιγὰ καὶ τὸν Κωστῆ, ποῦ δίδασκε τὰ εἰς μι ρήματα.

Καὶ νόμιζε πλέον ὁ Στανᾶς πὸς ἐβλεπε νὰ περπατοῦν μετὰ Κυργιακίτικα τους, πῆγες καὶ σφυριά καὶ γραμματικές, καὶ σεργιτσάλια, καὶ βελόνες, καὶ κουβαρίστρες, καὶ καλαμάρια, καὶ πέννες, καὶ καλαπόδια.

Κόσμος κωκομοίρικος, ραγιακός, ἀποκληκτικός, χορευτικός, ἐκνευρισμένος, κόσμος φοικτῶν καὶ θαυμασιῶν βιοπαλαιστῶν, κατακτώντων τὴν ζωὴν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν, τὸ καρβέλι ψυχα πρὸς ψυχα. Καὶ περπατοῦσαν πλέον ρεδιγκότες μαθρες, μακρυνές ὡς τὸ γόνατο, μετὰ μαῦρα πανταλόνια, μετὰ μαῦρο γελέκο, μετὰ μαῦρο καπέλλο, μετὰ μαῦρη γραβάτα, μετὰ μαῦρο ψιλά, ψιλό μαστουράκι, μετὰ ἓνα μαῦρο γάντι στὸ δεξιὸ τὸ χέρι. Καὶ φαίνονταν ἡ τσάκισες ἔς τὴν ρεδιγκότες αὐτές, τσάκισες ποῦ προήλθον ἀπὸ τὸ ἑξαήμερο κλειδωμά αὐτῶν μέσα στὸ σεπέτι καὶ νόμιζες πὸς μύριζαν ἀκόμη ἀπὸ τὴν μυρωδιὰ τοῦ ξύλου καὶ εἶχαν τὴν ἰδιαιτέρη ἐκείνη μυρωδιὰ τοῦ κλειδωμένου πράγματος. Καὶ σουλατσόριζαν πλέον τὰ μουσὰ ἄντικ καὶ τὰ μεταξωτὰ τὰ ξαναβαμμένα καὶ τὰ ὑφάσματα τοῦ ὄζ, μετὰ τοὺς περιεργότερους συνδυασμοὺς χρωμάτων, μετὰ φανταστικώτερα καπέλλα, μετὰ ἑξιδανικώτερες μπλερίνες, μετὰ ἐκκλητικώτερα γάντια. Ἄμ' ἢ μαντίλιες, ἄμ' ἢ κορδέλλες, ἄμ' τὰ παπούτσια τὰ μεγάλα καὶ πλατειά καὶ κωλόσημα, οὐτὰ ἀσυνείδητα αὐτὰ πόδια ποῦ μένον μετὰ τὸ σῆτι μετὰ τὰ τοῦκακα καὶ μετὰ τὴν παντοῦφλες!

Κόσμος καὶ κοσμικός περιεργος, τὸν ὁποῖον οὐτὸν οὐσάσωμον μόνον τὴν Κυριακὴν μπορεῖς νὰ δῆς καὶ ὄχι πλέον τότε, τότε ποῦ ἡ Ἀθήνα δὲν εἶχε περιπατοῦν, ἀλλὰ τότε ποῦ ἄλ' ἢ ἡ Ἀθήνα εἶνα μέρος μόνον γνώριζε τὴν ὁδὸν τῶν Πατησίων.

Ὁ Στανᾶς ἐβλεπε, ἐβλεπε μετὰ τὸ φύσει φιλοσοφικόν

του βλέμμα, μετὰ τὴν ἐμφυτὸν τοῦ τᾶσιν τοῦ παρατηρεῖν, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ τὸν διέκοπτεν ὁ Τρυφᾶς διὰ τὰ τοῦ δεῖξῃ τότε ἓνα ἰσχυρὸν βουλευτήν, τότε εἶνα παντοδύναμον κουμπάρον ἐνὸς ὑπουργοῦ, τότε μίαν κυρίαν ποῦ τὰ ἔκαμνε θάλασσα, τότε ἓνα τραπεζίτην, διάσημον βουτυκτὴν τῶν βρωμερωτέρων νεράων, τότε καμιά Περσεφόνη ἀπὸ τῆς διασημότερας.

Ἐν τῇ στροφῇ τῶν ἀμαξῶν οἱ δύο φίλοι εὐρέθησαν ἰσπεύοντες πρὸς τὸ ἀντικρινὸν πεζοδρομίου καὶ διευθυνόμενοι πρὸς τὴν πόλιν.

Ὁ Στανᾶς συναντῶν τὸ αὐτὸ θέμα ἀνεσῆκως τοὺς ὀφθαλμοὺς. Ἡ πρὶν λευκὴ ὁδὸς Πατησίων ἤλλαξε χρῶμα. Αἱ ἀμαξαὶ βαίνουσαι ἐν ἀτελεστῆτῳ ἀλύσει ὁμοιοῦσαν πρὸς λειτανίαν καμπῶν, οἱ δ' ἐπὶ τῶν δύο πεζοδρομίων πεζοὶ πρὸς μακρὰς μυρμηκίας. Καὶ τὸ ἀτελεστῆταν αὐτὸ κᾶει κ' ἐλα τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν ἰσπεύων καὶ τῶν πεζῶν, ἡ διαρκὴς αὐτὴ μεταλλαγὴ θέσεως καὶ εἶτα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἐπιστροφή ἀνεγίου καὶ ἐποικίλλε τὴν μονοτονίαν τοῦ θεάματος.

Συχνὰ ὁ Στανᾶς ἐστρεφε πρὸς τὴν ἀριστερὰν τότε σείραν τῶν ἀμαξῶν τῶν ἀνερχομένων καὶ παρετήρει τοὺς ἐν αὐταῖς.

Κόσμος τῶν σαλονιῶν καὶ πρεσβειῶν καὶ ἀνακτόρων καὶ κόσμος τῶν τριόδων ἐν αὐταῖς, ἀμαξαὶ φέρουσαι ὠραίας δεσποινίδας καὶ περιλαμβανόμεναι εἰς τὴν προῖκα τῶν καὶ ἀμαξαὶ ἐνοικιασθεῖσαι ρεφενιδῶν ἀπὸ πέντ' ἕξ τραμπούκους ἢ ἰσοριθμοὺς θαμῶνας τοῦ καφενεῖου Καραντζᾶ. Μικραὶ βικτώρια, ἐφ' ὧν νοχηλῶς ἐξηπλοῦτο ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία καὶ παληολαντὰ καρα-

βοτσακισμένα, εἰς τὰ ὅποια μόλις ἔχωρει ἡ πολυμελὴς οἰκογένεια τοῦ παντοπᾶλου Ρεγκοπούλου, μετὰ τοὺς ἀγκῶνας ἕξα καὶ μετὰ τρομερὸν μπλέξιμο ποδιῶν μέσα.

Καὶ ἡ ἀνομοιότης αὐτὴ καὶ τὸ ἄνισον καὶ ἡ οὐσία αὐτὴ μετὰ χόρτα διάφορα καθίστατο ἐτι καταφανεστέρα εἰς τὸν Στανᾶν, ὁπότεν ὁ Τρυφᾶς τῷ ἔλεγε:

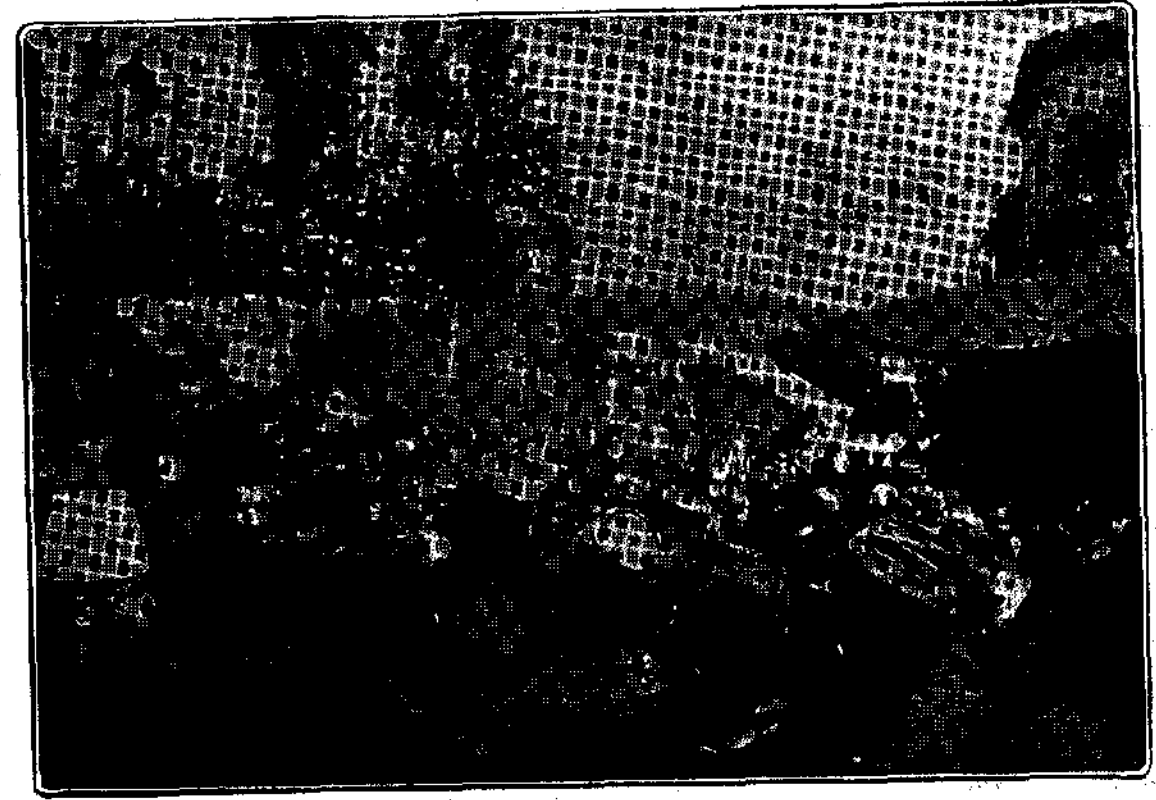
— Αὐτὴ ἡ κυρία μετὰ τὸ μεγάλο καπέλλο Ροσί-Βλάς ἦταν παραμὰνα, λέγουν, ἀλλὰ τότε καθὼς τὴν βλέπεις μεγάλη κυρία. Ἐκεῖνη ἐκεῖ μετὰ τὸ φέσι καὶ μετὰ τὴν μεγάλην χρυσὴν καρφίσα εἶναι ἀρχοντοπούλα πρώτης τάξεως, ἀπὸ τὰ πρῶτα σῆτια τοῦ Μωρητᾶ, μετὰ δυστύχησε.

— Ποῖος εἶναι αὐτὸς ποῦ εἶναι ἐπαλωμένος μετὰ τὸ σῆν πόξα εἰς τὴν ὠραίαν ἐκείνην βικτώρια;

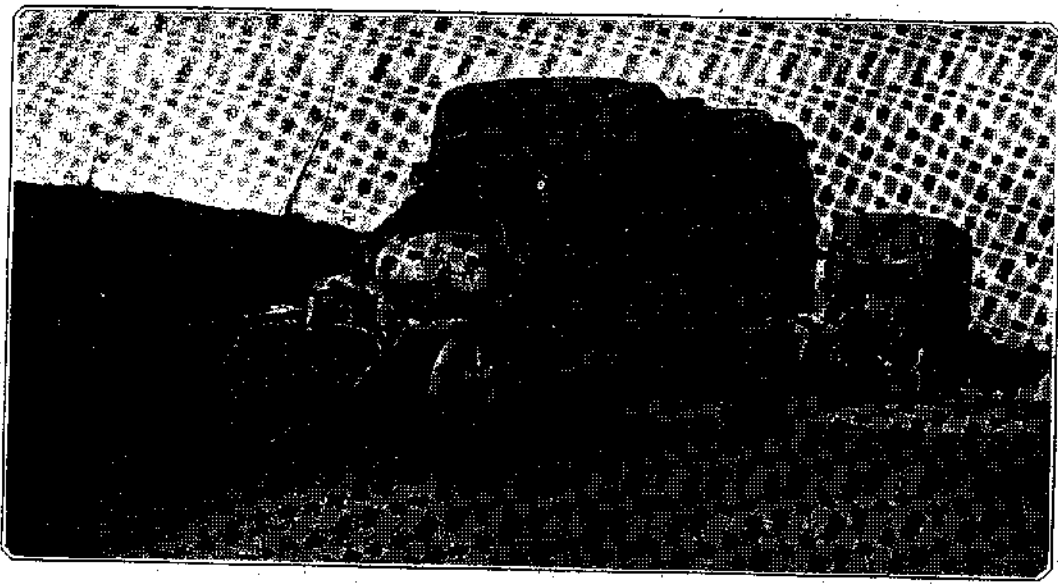
— Αὐτὸς, φίλε μου, εἶναι ἀγνώστου παρελθόντος. Λέν πὸς ἦταν καίσαρς στὴν Πόλι, ἄλλοι λέν πὸς εἶχε λουκουματζίδικο στὸν Γαλατὰ καὶ ἄλλοι πὸς ἦταν κρουπιέρης σὲ χωροπαχτικὴ λέσχη. Τώρα εἶναι μέγας καὶ πολὺς τραπεζίτης, ἔχων ἐρωμένην μίαν κυρίαν τοῦ καλύτερου ἐδῶ κόσμου καὶ εἶναι τὸ δεσμεῖν καὶ λῆειν τοῦ Χρηματιστηρίου.

— Ἄμ' αὐτὴ ἡ κυρία μετὰ τὸν γουνέτιο γιακά, τὰ μεγάλα μαῦρα μάτια ποῦ φαίνεται ὡς νὰ πηγαινῆ σὲ κηδεῖα, ποῖα εἶναι;

— Αὐτὴ μαῦρὴ μάτια μου ἦταν μιὰ φτωχοπούλα, τῆς ὁποίας ἡ μάνα ἐπλενε τὰ ρούχα τοῦ κυρίου Μπερκελάνδη ὅταν ἦταν γκαρσόνι. Μιὰ μέρα πὸς ἐγενεῖν ἡ κόρη τῆς πλούστρας γυναικα τοῦ γεροντοπαλληκάρου, ἀλλὰ πλουσιωτάτου καὶ ἐγγενοῦς Μπερκελάνδη εἶναι μαστῆ-

Πάνθημος ὑποδοχὴ τοῦ Διαδόχου Γεωργίου εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον

Στρατιωτικά μεταγωγικά αυτοκίνητα Φωτογρ. Ρωμαϊνη Τσάιτς

ριον. Τό βέβαιον είναι, ότι του πληρώνει τόκους και χρεωλύσια του Μπερκάνδη για την τρέλλαν του. Οι ερωμένοι έχουν φθάσει εις τόν αριθμόν 22. Ίσια, ίσια, βλέπεις εκείνον δά τόν άμύστακον άξιωματικόν που πάει καβάλλα άπ' όπισω, είναι τό γούμερο 22. "Αν σου έρχεται, σ' ένα μήνα γίνεσαι τό νούμερο 23.

Ο Στανάς έσήκωσε τούς όφθαλμούς από τού άποκαρδιωτικού τούτου θεάματος και θέαμα άλλο πάγκαλον και ανεφάρκτως ύψηλόν παρουσιάσθη πρό τού εκπλήκτου όφθαλμού του.

Ο ήλιος δύνων έπυράκτον την Άκρόπολιν και μετάβαλλεν εις άχανή μενεξέδων άγρόν τας άπαλάς τού Ύμητου ράχεις. Η στέγη τού ώρολογίου τού Κυρίστου φατιζομένη ένψ ό κορμός έσκιάζετο, έφαινετο

ώσει κρεμαμένη και έβόηθει τόν όφθαλμόν να κρατήση την συνέχειαν της όδοσ Αιόλου, διακοπτομένη συχνά υπό μεγάλων παχειών σκιών, άς έπέριπτον ά δεξιά κείμεναι ύψηλαι οικίαι. Έλλείπει όμως οικιών ή άνασπεταμένη εις τόν ήλιον όδος Πατησίων κατελούετο υπό τού φωτός και όλαι άι άμάξαι έφαινοντο όρραι και καινούργεις, όπως και όλαι άι ένδυμασίαι έφαινοντο όμοιόμορφοι και μονόχρωμοι.

Δεξιά τέλος εις τόν Στανάν έξελίσσαστο τό Άττικόν πεδίον, εθρόν, άνασπεταμένον, κύπτον πρός την θάλασσαν με τόν χλοερόν πλοΐτον τού Έλαιώνος, με τας κυρτας ράχεις τού Δαφνίου, με τό Φαληρικόν άλίπεδον τό τότε έχον τρεις ή τέσσαρας μόνον οικίας, όμοιοζούσας πρός οικιακούς άλιών.

N. ΣΠΑΝΑΩΝΗΣ

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Χορεύει ή κίσσα μες στο δρόμο
σαν τη χωριατοπούλα που πηδά.
Μακριά, στη στέγη που είναι από σχιστόλιθο,
γυρνά ο άνεμοδείκτης,
κι' ο κοΰκκος κελαδεί βαθειά στο δάσος,
μά τον άκούει ποιός;
ά, βέβαια μόνο έγώ,

που σ' έναν κόσμο γέριχο μονάχος πάω
και που κεντά όλοτρόγυρα
ρομάντζα μά και ρόντες
πάνω σ' άρχαία πιστρόφια.

Και τραγουδά του πύργου το παιδόπουλο
που ρόδο είναι κι' άγάπη,
και τραγουδά και το κρασί
που ρόδο είναι και θλίψη
στο μακρος όλον μου του δρόμου,
μά ποιός μ' άκούει έμέ;

ΤΡΙΣΤΑΝ ΛΕΚΛΕΡ

ΟΙ ΚΑΜΠΟΙ

Στις φτωχικές τις μάντρες με τους φράχτες τους
ανοίχτηκαν βαθειές πληγές.
Στις φτωχικές τις μάντρες, στα ξερημόσπιτα
στις σκεβρωμένες πόρτες

και στις καλύβες που είνε σαν τσαντήρια,
ο άνεμος τριπάζει, χτυπάει σαν μ' άξίνη.
Γύρω-τριγύρω ούτε τριφύλλι πράσινο, ούτε βίκος
ούτε χλωρά φυλλώματα
ούτε λινάρι ή στάρι και γεννήματα.
Κι' από καιρό το δέντρο που ο κεραυνός τό συν-
άντικον στο κατώφλι τό φθαρμένο [τριψε
στέκει της δυστυχίας εικόνα.

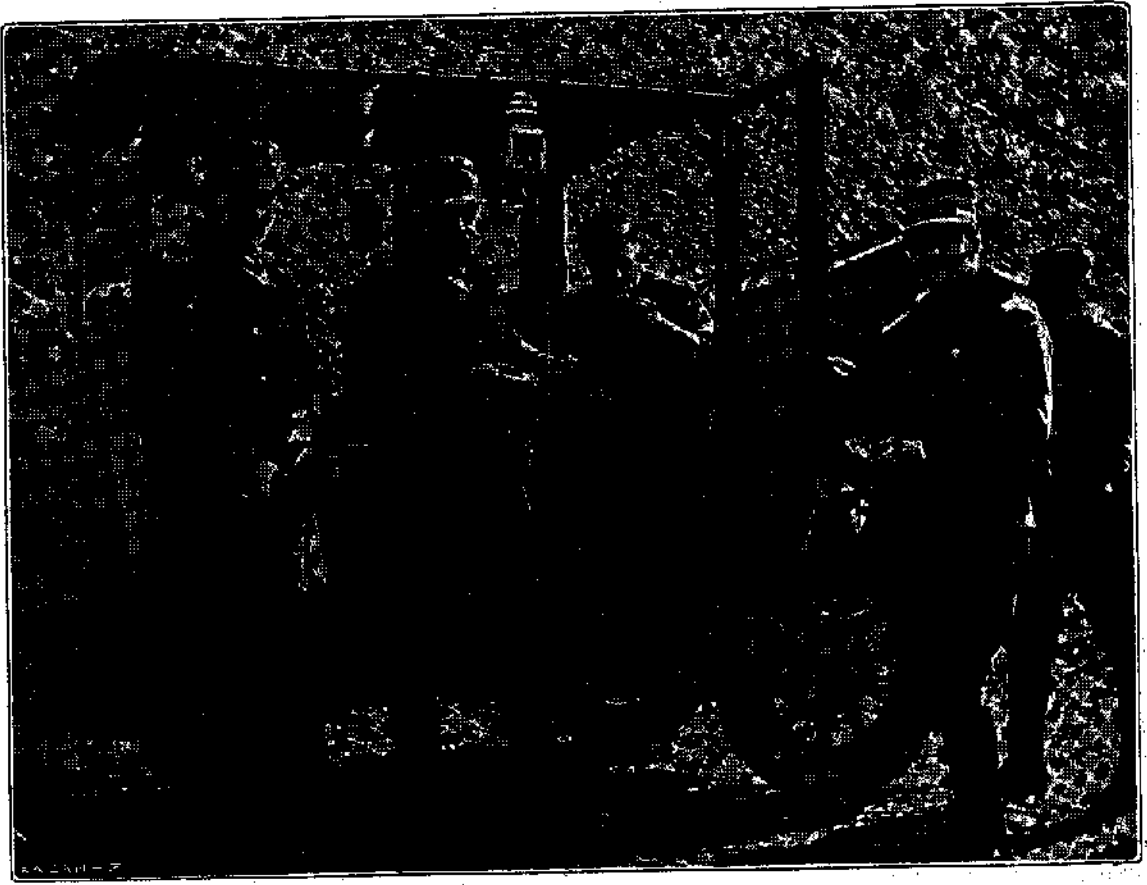
[Μετάφρ. ΣΤ. ΔΑΦΝΗ] ΕΜΙΑ ΒΕΡΑΡΕΝ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Έκείνο που περισσότερο μάς φοβίζει, είναι
τό άπαισίον χαροπάλεμα και προπάντων ή
ύστατη στιγμή που ώρας ολοκληρώς ίσως δά
την βλέπωμεν να πλησιάζη και που ξαφνικά
θά μάς πετάξη, γυμνός, άδύπλους, έγκαταλειμ-
μένους άπ' όλους και γυμνωμένους από καθετί,

¹ Απόσπασμα από τό τελευταίον βιβλίον τού Μ. Μάτερλιγκ, «La Mort».

εις τό άγνωστον, τόν τόπον τού μόνου άνέκρητου
τρόμου, που ήσθάνθη ποτέ ή άνθρωπίνη ψυχή.
Είναι διπλά άδικον να επιρριπώμεν εις τόν
θάνατον τά μαρτύρια της στιγμής αυτής. Θα
ΐδωμεν παρακάτω τό πως ο σημερινός άνθρω-
πος, αν θέλη να μείνη πιστός εις τας σκέψεις
του, πρέπει να φαντάζεται τό άγνωστον όπου
μάς βυθίζει ο θάνατος. "Ας όμιλήσωμεν έδώ
διά την τελευταίαν πάλην. "Όσον προοδεύει ή
έπιστήμη, παρατείνεται και ή άγωνία, ή όποία
είναι ή φρικτοτέρα στιγμή, και, τοβλάχιστον
δι' εκείνους που είναι παρόντες (διότι συχνά ή
εβαισησία τού θνήσκοντος, χαλαρωμένη πλέον,
μόλις άποδέχεται τόν μακρυνόν παλμόν τού δ,τι
φαιίνεται να ύποφέρει) τό δεύτερον σημειον τού
άνθρωπίνου πόνου και της άνθρωπίνης φρίκης.
"Όλοι οι ιατροί θεωρούν χρέος των να παρα-
τείνουν όσο δυνατόν τούς σκληροτέρους πα-
σμούς της πλέον άσπλαστικής άγωνίας. Ποιός
εις τό προσκέφαλον τού έτοιμοθανάτου, δεν ήθέ-

Τά αυτοκίνητα εις την ύπερσειαν τού στρατού Φωτογρ. Ρωμαϊνη Τσάιτς

λησε χίλιες φορές (χωρίς ποτέ να τολμήση), να γονατίση μπροστά τους και να τους ζητήσει έλεος;

***

Θά έλθη ημέρα όπου ή πρόληψις αυτή θα μάς φανή βάρβαρος. Αί ρίζαι της ευρίσκονται βαθειά εις τόν αδελον φόβον που έχουν σταλάξει μέσα εις τόν άνθρωπον θρησκείαι, σβησμένοι πρό πολλού από τόν νούν μας. Και οί ιατροί, με τά μέσα που μεταχειρίζονται, νομίζεις πως είναι πεπεισμένοι ότι, όποιονδήποτε μαρτύριον εις τόν κόσμον, είναι προτιμότερον από εκείνο που μάς περιμένουν εις τό άγνωστον. Σάν να ήσαν βέβαιοι ότι κάθε στιγμή που κερδίζομεν εις την ζωήν, στιγμή άγωνίας, αφαιρείται από άλλας στιγμάς άγωνίας πολύ φοβερωτέρας, που περιμένει τόν άνθρωπον. Και από τά δύο κακά, διά ν' αποφυγούν εκείνο που τό γνωρίζουν φανταστικόν, προτιμούν τό πραγματικόν.

Επιπλέον, με τό να επιβραδύνουν ούτω τό τέλος ενός μαρτυρίου, τό όποιον, όπως λέγει ό αγαθός Σενέκας, είναι τό καλύτερον μέρος του μαρτυρίου αυτού, υποκώπτουν εις την γενικήν πλάνην, ή όποία ένισχύει καθ' ήμέραν τόν κύκλον που την περιλείπει: την παράτασιν της άγωνίας αυξανούσαν την φρίκην του θανάτου, και την φρίκην του θανάτου ή όποία μάς κάμνει να επιζητούμεν την παράτασιν της άγωνίας.

***

Εις αυτά άπαντούν, ή πιθανόν ν' άπαντούσαν, ότι ή επιστήμη, εκτός όλίγιστων εξαιρέσεων, δεν ήμπορεί ποτέ να βεβαιώση τελείως ότι επήλθε ό θάνατος. "Αν δεν υπερασπισθώμεν την ζωήν μέχρις εσχάτων, έστω και εξαγοράζοντες αυτήν με άφόρητα βασανιστήρια, κινδυνεύομεν ίσως να γίνωμεν φονείς. Ίσως εις τάς εκατόν χιλιάδας να γλυτώνη ένας μόνον. Αδιάφορον. "Αν τοιαύτη πιθανότης ύπάρχη και κερδήση ό άνθρωπος, έστω και όλίγας ήμέρας ή τό πολύ όλίγους μήνας ζωής, που δεν θα είναι ζωή άληθινή, τά μαρτύρια τών εκατόν αυτών χιλιάδων δεν πηγαινούν χαμένα. Μια ώρα κερδισμένη από τόν θάνατον αξίζει όλόκληρον ζωήν βασάνων. Έδώ έχουμε δύο πράγματα που δεν επιδέχονται σύγκρισιν και αν θέλωμεν να τά θέσωμεν εις την ίδιαν πλάστιγγα, πρέπει να συγκεντρώσωμεν εις τόν ένα δίσκον, — αυτόν που είναι δρατός — ό,τι μάς άπομένει, δηλαδή, ό,τιδήποτε βασανιστήριον, διότι κατά την κρίσιμον στιγμήν είναι τό μόνον που αξίζει και που ήμπορεί να βαρύνη άρκετά διά να άννυψώση κατά τι τόν άλλον δίσκον, ό όποιος είναι βυθι-

σμένος εις τό άγνωστον και που τόν καλύπτει τό πυκνόν σκότος του άλλου κόσμου.

***

Έπιτηξημένη με τόσα φρικτά πράγματα, ή φρίκη του θανάτου παρουσιάζεται τοιαύτη, ώστε χωρίς να συζητήσωμεν, τούς δίδομεν δικαίον. Και όμως κάποιαν αποχώρησιν αρχίζουν να κάμνουν. Σιγά σιγά παραδέχονται, όταν λείψη κάθε έλπίς, αν όχι ν' αποκοιμίσουν, τουλάχιστον να προάνουν την ύστατην άγωνίαν άλλοτε, κανείς ιατρός δεν έτολμούσε να τό κάμη και σήμερα ακόμη πολλοί διστάζουν και παρέχουν τό έλεος και την γαλήνην σταγόνα προς σταγόνα ενώ έπρεπε να την δίδουν χωρίς φειδώ. Φοβούνται μήπως παραλύσουν την τελευταίαν αντίστασιν, δηλ. τούς πλέον άνοφερεις και τούς πλέον επιπόνους σπασμούς της ζωής, ή όποία δεν θέλει να υποχωρήση εις την άνάπαυσιν.

Δεν αποφαινόμεν αν έπρεπε να είναι περισσότερο τολμηροί. Άρκει να ειπω άκόμη μίαν φοράν ότι όλα αυτά είναι άσχετα με τόν θάνατον, και γίνονται πριν αυτός έλθη. "Οχι ό έρχομός του θανάτου, άλλ' ή αποχώρησις της ζωής είναι τρομακτική. "Οχι λοιπόν προς τόν θάνατον άλλα προς την ζωήν πρέπει να αποβλέψωμεν. Δεν έρχεται ό θάνατος ή επιτεθή κατά της ζωής, άλλ' ή ζωή ανθίσταται έχθρικήως προς τόν θάνατον. "Όλα τά κακά έχονται όταν ό θάνατος πλησιάζει, άλλ' όχι ότι αυτός τά καλεί. Και αν μάς τριγυρίζουν κατά την στιγμήν του θανάτου, όμως δεν έχονται μαζί του. Καταδικάζετε τόν ύπνον διά την κόπωσιν που σας κατέχει αν δεν ήμπορείτε ν' αποκοιμηθήτε; "Όλη αυτή ή κάλη, αι προσδοκίαι, αι περιτροπαι, αι κατάραι αι πλήρεις τραγικότητος, ευρίσκονται εις την κατοφέρειαν που προσπαθούμεν να αποφυγώμεν και όχι εις τό αντίθετον μέρος. Είναι άλλως τε τυχαία και προσωρινά και προκύπτουν από την άγνοιάν μας. "Ό,τι γνωρίζομεν, μάς χρησιμεύει μόνον διά ν' αποθνήσκωμεν οδυνηρότερα παρά τά ζωα που δεν γνωρίζουν τίποτε. Θά έλθη ημέρα όπου ή επιστήμη θ' αναγνωρίση την πλάνην της και δεν θα διστάση να έλαφρώση τά δεινά μας. Θά έλθη ημέρα όπου βεβαίως θα τολμήση, όπου ή ζωή, φρονιματισμένη, θα φεύγη σιωπηλά εις την ώρα της, γνωρίζουσα ότι τό τέλος της έφθασε, όπως κάθε βράδυ αποχωρεί ήσυχα γνωρίζουσα ότι ξεπλήρωσε τόν σκοπόν της. "Όταν ό ιατρός και ό ασθενης γνωρίσουν ότι οφείλουν να μάθουν, κανείς λόγος φυσικός ή μεταφυσικός δεν θα ύφίσταται διά να μη θεωρήσωμεν τόν έρχομόν του θανάτου εθεργητικόν όπως θεωρούμεν τόν

ύπνον. Ίσως μάλιστα, επειδή δεν θα έχουμε τίποτε να φειδωλεύωμεθα, ίσως να τόν περιβάλλωμεν με βαρύτεραν μέθην και με άραιοτέρα όνειρα. "Όπωσδήποτε, και από τώρα, θα ήμπορούμεν ελευθερωμένον από τά περασμένα να τόν άπενίψωμεν χωρίς τρόμον και να χύσωμεν φώς εις ό,τι έρχεται μετ' αυτόν.

***

"Όπως τόν φανταζόμεθα συνήθως, δύο φάσματα δρθώνονται πλώ του: τό ένα άμορφον, άόριστον, κατέχει όλον τό πνεύμα μας τό άλλο περισσότερο όρισμένον, μικρότερον, όμως επίσης ισχυρόν, προσβάλλει δλας μας τάς αισθήσεις. "Ας ίδωμεν τό δεύτερον πρώτα.

"Όπως φορτόνομεν εις τόν θάνατον όλα τά κακά που έχονται πριν απ' αυτόν, έτσι προσθέτομεν εις τόν τρόμον που έμπνέει, ό,τι γίνεται κατόπιν, άδικούντες αυτόν και πριν και ύστερα. Μήπως αυτός σκάβει τούς τάφους μας και μάς διατάσσει να φυλάττωμεν εκεί μέσα ό,τι είναι προσωρισμένον να χάνεται; "Αν δεν ήμπορούμεν χωρίς φρίκην να σκεφθώμεν τό τί γίνονται μέσα εις τόν τάφον οί αγαπημένοι μας, εκείνος παιεί ή έμεις που τάς χάνομεν εκεί μέσα; "Επειδή ό θάνατος οδηγεί τόν νούν μας εις τόπον άγνωστον, πρέπει να τόν καταδικάσωμεν διά τάς ιδικίας μας πράξεις; "Έρχεται ό θάνατος διά να μετατοπίση μίαν ζωήν ή διά να της δώση άλλην μορφήν; Ας κρίνωμεν ό,τι κάμνει και όχι ό,τι

κάμνομεν ήμεις πριν έλθη ή κατόπιν. Και όταν πλέον φύγη, έμεις αρχίζομεν την φρικτήν εργασίαν που προσπαθούμεν να την παρατείνωμεν όσο τό δυνατόν περισσότερο, πεπεισμένοι, νομίζεις, ότι απομακρύνομεν την λημοσύνην. Τό γνωρίζω, ότι από άλλης άπόψεως, όχι της ανθρωπίνης, ή εργασία αυτή είναι άνεπίληπτος και ότι αν κινάξωμεν με μάτια όχι ταπεινά, θα ίδωμεν ότι ή σάρκα που αποσυντίθεται δεν είναι περισσότερο άποτροπιαστική από τό άνθος που μαραίνεται είτε την πέτραν που θρει. Μα επιτέλους συντριβεί τάς αισθήσεις μας, ξαφνίζει τό μνημονικόν μας, καταβάλλει τό θάρρος μας, ενώ θα ήτο τόσο εύκολον ν' αποφύγωμεν την κακήν δοκιμασίαν. Έξαγνισμένη με τό κάψιμο, ή μνήμη του νεκρού ζή εις τόν αιδέρα σαν μία ώραία ιδέα. Και ό θάνατος τότε άπομένει μία γέννησις άθάνατος εις ένα λίκνον από φλόγας. Αυτό τό ένόησαν οί σοφώτεροι και οί πλέον ευτυχισμένοι λαοί. Αυτό που γίνεται εις τούς τάφους μας, δηλητηριάζει την σκέψιν και τό σώμα μας.

Η μορφή του θανάτου, εις την φαντασίαν των ανθρώπων, εξαρτάται προπάντων από τόν τρόπον της ταφής και αι επιθανάτιοι τελεταί δεν κανονίζονται μόνον την τύχην εκείνων που φεύγουν, αλλά και την εύτυχίαν εκείνων που μένουν, διότι στήνουν εις τό βάθος της ζωής την μεγάλην εικόνα, όπου προσέρχονται να γλυκάνουν τόν πόνον των ή να τόν κάμουν ακόμη σκληρότερον.

[Μετάφρ. Μ.]

M. ΜΑΤΕΡΑΙΓΚ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Εροφούσαμεν την τελευταίαν σταγόνα του αιώνιου «βαρυγλυκού» μαζί με τόν όποιον ρέει τό μεγαλύτερον μέρος της ζωής μας. Μετά δέκα λεπτά θα επηγαίναμεν ήσυχαι εις τό σπίτι. "Ορίστε όμως ή άπροσδόκητος χιονόσφαιρα των γεγονότων, που κάθε τόσον ζυγίζεται επάνω από τό κεφάλι μας και δεν την βλέπομεν παρά μόνον την στιγμήν που θα μάς κτυπήση. Μπούμ. "Ο πόλεμος έξερράγη. Πρό πέντε λεπτών ακόμη όλον μας τό ένδιαφέρον καθηλώνετο εις την βραδυήν «πρωτινή» ή και τό βραδυόνον φαγητόν. Τώρα όμως ή σκηνή μετεβλήθη. Τά μάτια μας, άνοιγμένα στον τουλάχιστον και της κουκουβάγιας, βλέπουν τρεις άνθρωποθάλασσες έτοιμες να χυθούν με όρηήν ή μία μέσα εις την άλλην, δάση από άστραφτερές λόγχες, λαίμους πυροβόλων τετωμένους, καπνόν, φωτιές. Και μέσα από την θύελλαν αυτήν, περιφ' άγριως καθάλαργς ό πόλεμος.

Την ήμέραν εκείνην ήκουσα εκατόν ανθρώπους:

— Ούτε όνειρο, έλεγεν ό ένας.

— Ποτέ δεν τό περιμένα.

— Από τά άγροφα.

Πρέπει να φθάσωμεν εις τό συμπέρασμα ότι και ή

ζωή ακολουθεί την πρόοδον. "Άλλοτε την παρωμοίαν με κομωδιαν. Τώρα δεν διαφέρει καθόλου από τόν κινηματογράφον. Από την μίαν στιγμήν εις την άλλην αλλάσσει τελείως σκηνήν.

***

"Επί άρκετάς ήμέρας ένα τρομερόν έντομον έβόιζε γόρω από τ' αυτιά μας: "Η εδύνη του πολέμου. Είς ποίον λοιπόν ανήκει;

"Ο κ. Βενιζέλος: Μή δυνάμενοι, έλας, να μη άμυνθώμεν, έδέχθημεν τόν πόλεμον του όποιον άκαρδίαν την εδύνην φέρε ή Βουλγαρία.

"Ο κ. Πάσις: "Η Βουλγαρία μάς έπετέθη και εις αυτήν ανήκει ή εδύνη του πολέμου.

Και ό κ. Δάνεφ δεν ειπε τίποτε διαφορετικόν. Γεμάτος από γενναίοφροσύνην και διά να προλάβη συμμηχικώς διαμάχας, απέδωκε — ίδού ότι και ή Βουλγαρία αποδίδει και — την εδύνην του πολέμου εις τούς "Ελληνας και τούς Σέρβους εξ ίσου. Είς ποιούς έπιτέλους ανήκει, έστάθη άδύνατον να έννοήσωμεν. Κάποιος σεβαστός μου φίλος μου έλεγε:

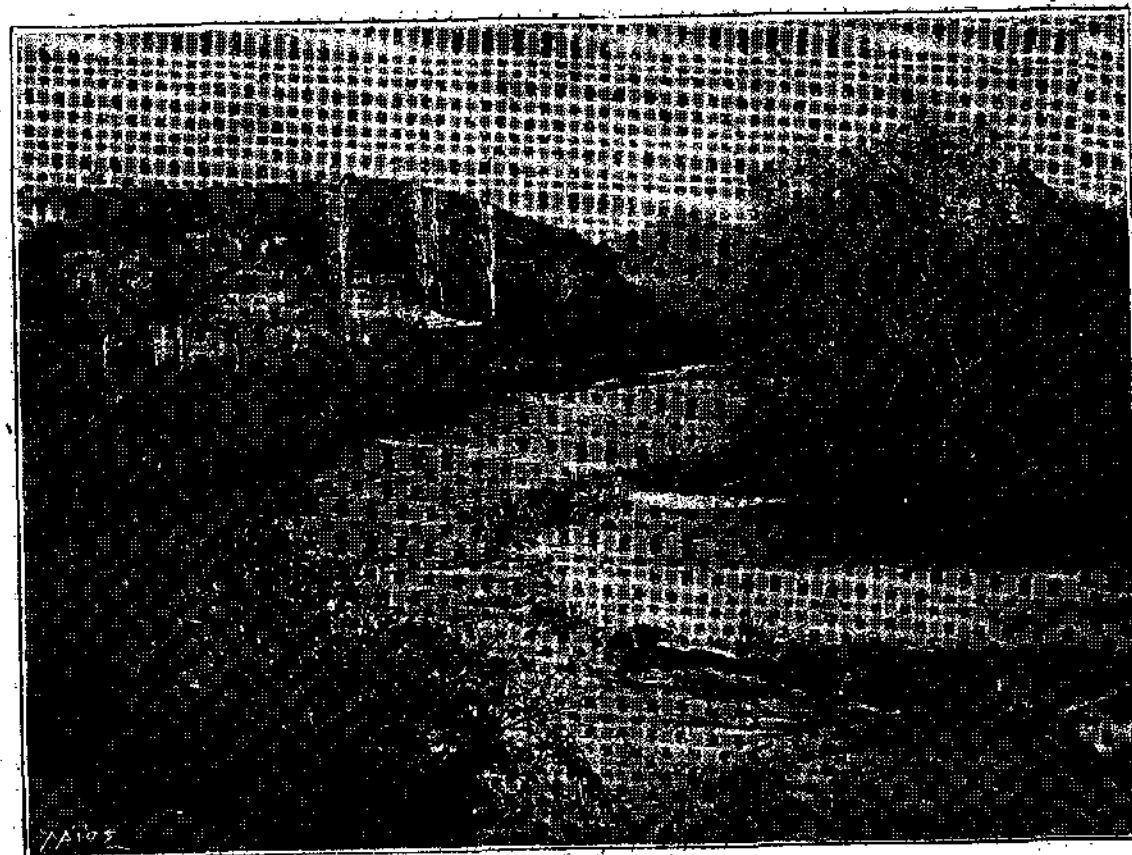
— Έάν ήτο άπαραίτητον ν' αποδώσωμεν την εδύνην

Ήμισελήνια τοπία — Στις όχθες του Λούρου

Φωτογρ. Ρωμαϊδη Τσάιτς

Ήμισελήνια τοπία — Ο γραφικώτατος Λοφρος

Φωτογρ. Ρωμαϊδη Τσάιτς

νην κάπου, εγώ θα έπρότεινα ν' ακολουθήσωμεν την δικαιοσύνην του Σολομώντος. Άλλα τί θα βγῆ κι' απ' αυτό; Ήμεεις ζητούμεν την Μακεδονίαν, που είναι δική μας, και την παίρνουμε. Εάν τώρα ή Βουλγαρία θέλει γά μας δώση και την «εθθύνην του πολέμου» δεν μας είναι βάρος. Νά ιδούμε επί τέλους τί θα κρητήση κι' αυτή για λογαριασμό της.

***

Είς τας παραμονάς του πολέμου ή βουλγαρική «Οδύση» έδημοσίευσεν ένα ποίημα του έθνικου ποιητού της Βουλγαρίας Βαζάφ, με τον τίτλον «Αγγίστα». Όρίστε ένα κομμάτι από πρόχειρον μετάφρασιν, που έδωκεν εις την «Ακρόπολιν» ο κ. Στ. Σταματίου:

Θέλεις νά πετύχης στη ζωή;
γίνου δυνατός, ακλόνητος, σκληρός σαν βράχος.
μπροστά σου τότε θα γονατίσῃ, ο καθένας
μπροστά στα πόδια σου θα πέσῃ και ή τύχη.
Παλιά ή αλήθεια αυτή
μά ποτέ της δεν γερονῆ
απ' την πολιορκία της Τρωάδος
ώς της 'Αγγίστας τὰ «ούρρα».

Ή συνέχεια του ποιήματος, έντελώς αντίθετος από

τά προηγούμενα, έγράφη στα Μακεδονικά πεδία από τας ελληνικάς λόγχας. Απόδειξις ότι οι ποιηται δεν είναι διόλου καλοί στρατηγοί. Πολλύ περισσότερο ο κ. Βαζάφ, που από αυτό τουλάχιστον τό ποίημα δεν φαίνεται και καλός ποιητής.

***

Τό λαϊκόν πνεύμα, ο θανμάσιος αυτός γελοιογράφος, που και μέσα από τους σπαραγμούς ακόμη ήμπορει ν' αρπάξῃ δύο τρεις γελαστές γραμμές, δεν έβρισε τον πόλεμον νά περάσῃ άδικτος. Χωρίς νά χάνῃ τίποτε από τὰ σοβαρά γεγονότα, που μας προσέφερεν ο πόλεμος, ειχε την καλωσύνην από καιρού εις καιρόν ν' αρπάξῃ και τὰ όρατα του και νά μας τὰ προσφέρῃ. Μόλις ο στρατηγός Χεσάμης, ο γνωστός Ταρταρίνος και καταναλωτής τών πωλητῶν βαφής τριχῶν, εγκατέλειπε την Θεσσαλονίκην, από εκατόν λαϊκά στόματα ήκούσθη:

— Δεν έπεροῦσε παιδί ή... μογιά του, και καλά έκανε κ' έφυγε.

Όταν πάλιν ο Τσάρος πασῶν τών Βουλγαρίων και κληρονόμος της μητῆς του Συρανώ, Φερδινάνδος, διαμαρτύρητο και έχαρακτήριζεν ως άδικον την Έλληνοσερβικήν επέθεσιν, τό λαϊκόν πνεύμα έγελούσε:

— Μας παραεῖχε μεγαλώσει τή μύτη του. Καλά λοιπόν νά τὰ πάθῃ.

***

Τόν περασμένο μήνα ειχαμε και ζήτημα θεάτρου. Ένα βράδυ θεαται και ήθοποιοι όταν έπῆγαν εις τό θέατρον, «ήδραν την πόρτα ασφαλιστή» και έπάνω εις την πόρτα τοιχοκολλημένην απαγόρευσιν του Υπουργείου. Μετά την πρώτην έκκλησιν επηκολούθησεν οτι εις κάθε παρομοίαν περίστασιν: Ατελεστήτος συζητησις περι του αν τό μέτρον εφηρομόσθη και εις άλλα μέρη υπό τας ιδίας συνθήκας, αν τό θέατρον εχη θέσιν κατά τας πολεμικάς ήμέρας, αν, αν, αν. Έλησμονήσθη όμως από όλους νά εξετασθῇ και ή κλεισινοσηφία που, εις ζητήματα όπως αυτό, εχει την τελευταίαν λέξιν. Αύτῃ μας ενδιαφέρει περισσότερο, διότι αύτῃ, ή όποία εχει παιδιά, αδελφούς, συζύγους εις τον πόλεμον, ήμπορει νά μας ειπῆ εαν αρκείται νά περνῆ την ζωήν με ειδήσεις από τό θέατρον του πολέμου ή μαζι με αυτές θέλει και ολίγας ώρας θεάματος. Λοι-

πόν θέλει. Τό μαρτυρεῖ ή ζωῆς προχθές συρροή της εις τά θέατρα. Και γιατί όχι; Ίσως ή ανάποδη του λαμπερού πολεμικού νομισματος νά είναι σκοτεινή και ίσως μετά την ζητωκραυγήν διά την νίκην νά ερχεται ως απαραίτητος συνέχεια ο στεναγμός. Δεν εῖπεται όμως ότι γι' αυτό πρέπει νά κλεισθούμε σ' ένα σκοτεινό δωμάτιο, νά παύσουμε ν' αναπνεύουμε κάθε ευχάριστον αέρα και μόνο νά κλαίμε. Η χαρά και ή λύπη, τό γέλιο κι' ο πόνος κρατούνται χέρι-χέρι και μας ακολουθοῦν στη ζωή. Γιατί νά τὰ χωρίσουμε; Τώρα με τό κλεισιμο τών θεάτρων νομίζει κανείς πως βράσκειται σε μιὰ «χαροκαμένη» ή τοδλάχιστον νικημένη πολιτεία. Προς χάριν της λύπης επνίξαμεν την χαρά και τή ζωή.

— Και όμως, μου εῖλεγε κάποιος ήθοποιός, με όλο τό κλεισιμο τών θεάτρων εξακολουθεῖ νά παίζεται ένα μεγάλο δράμα. Τρεις χιλιάδες άνθρωποι — τόσοι εῖμαστε όσοι ζούμε εις την σκηνήν και τὰ περιχώρα της — εμείναμεν χωρίς δουλειά και πολλά άλλα.

Ο ΒΡΑΔΥΝΟΣ

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΓΕΛΙΟ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Α'

... τρέλα και φρίκη.
 Τό ένοιωσα αυτό πρώτη φορά, όταν βαδί-
 ζαμε προς την Ν. . . Βαδίσαμε δέκα ώρες αδιά-
 κοπα, χωρίς να σταματήσωμε, χωρίς να βραδύ-
 νωμε το βήμα, χωρίς να θάψωμε τους νεκρούς,
 αφήνοντάς τους στον έχθρο που μάς κυνηγούσε
 πλήθος άπειρο, και που ύστερα από τρεις, τέσ-
 σερις ώρες, έσβυνε με τα πόδια του τα σημάδια
 της πορείας μας. Έκαιε ή ζέστη. Δέν ήξερω
 πόσοι βαθμοί, σαράντα, πενήτα ή περισσότερο,
 ξέρω μονάχα πώς ήταν άτέλειωτη, άπελπιστικά
 μονότονη, βαρεία. Ο ήλιος ήταν πελώριος, καυ-
 τερός, φρικτός, σαν να ήταν πιο κοντά τώρα ή
 γή και θα έλυωνε από την άπονη αυτή φωτιά.
 Τα μάτια δέν μπορούσαν πιά να κινάξουν.
 Μισοκλεισμένα, μάταια ζητούσαν λίγη σκιά πίσω
 από τα ματόκλαδα: περνούσε ο ήλιος το λεπτό
 πέπλο κ' έφθανε ως το μυαλό, κουρασμένο πιά.

Και όμως, μ' όλα αυτά ήμασταν καλύτερα
 έτσι, και για πολλήν ώρα, ίσως αρκετές ώρες,
 έβράδιζα με κλεισμένα τα μάτια, ακούοντας το
 πλήθος να κινείται, ακούοντας το βηματισμό των
 ανθρώπων και των άλόγων, το τριξίμο των σι-
 δερένιων τροχών που θρυμματίζαν τα χαλίγια,
 τη βιαστική και κοιμένη ανάσα και τα χείλη
 τα στεγνωμένα. Όμως δέν άκουα ήμισεις. Όλοι
 σιωπηλοί, σαν να ήταν στρατός από βουβούς.
 Και όταν έπεφτε κανείς, έπεφτε βουβά, οι άλλοι
 σκόνταφταν πάνω στο σώμα του, έπειτα σηκό-
 νονταν βουβά και, χωρίς να γυρίσουν να ίδούν,
 προχωρούσαν, λές και όλοι αυτοί οι βουβοί
 άνθρωποι ήταν μαζί και κουφοί και τυφλοί.

Έσκόνταφταν κ' έγώ κ' έπεφτα, και τότε άνοιγα
 άθελα τα μάτια, και ό,τι έβλεπα μου φαινότανε
 ψέμα άγριο, παραλήρημα της γής της μανια-
 σμένης. Ο άέρας είχε μια καίλα ανατριχιαστική
 και οι πέτρες ακόμα έσάλευαν με την ίδια ανα-
 τριχίλα, βουβά και οι άνδρες οι άκοιμακρη-
 σμένοι στην άκρη του δρόμου, τα κανόνια και
 τα άλογα, ήταν σαν χωρισμένα από τη γή και,
 χωρίς κανένα θόρυβο, έκυμάτιζαν σαν μάζα από
 ζελατίνα — λές και ήταν στρατός άυλος από
 σκιάς και όχι από ανθρώπους ζωντανούς. Ο
 ήλιος πελώριος, κοντά στη γή, φοβερός, είχε ανά-
 ψει πάνω στις κάνες των τουφεκιών και σε κάθε
 μέταλλο, χίλιους μικρούς ήλιους άστραφτερούς,

και από παντού, από τα πλάγια, από κάτω, έχώ-
 νονταν μέσα στα μάτια, καυτεροί, σουβλεροί, σαν
 λόγχες πυρακτωμένες. Και ή ζέστη που έστέ-
 γνωνε καθέτι και έκαιε, έμπαινε βαθεία μέσα
 στο σώμα, στα κόκαλα, στο μυαλό, και νόμιζες
 κάποτε πώς αυτό που κουνιόταν άπάνω στους
 ώμους δέν ήταν κεφάλι, μα σφαίρα παράξενη,
 αλλοιώτικη, βαρεία και έλαφρά, ξένη και τρομερή.

Και τότε, και τότε μονομιās θυμήθηκα το
 σπίτι: ξαναείδα μια γωνιά της κάμαρας, ένα
 κομματάκι γαλάζιο χαρτί, μια καράφα νερό
 κατασκονισμένη, άγγιχτη πάνω στο τραπέζι μου,
 — το τραπέζι μου που το ένα του πόδι, πιο
 κοντό από τα άλλα, άκουμπούσε ο' ένα χαρτί
 διπλωμένο. Και στο διπλανό δωμάτιο, χωρίς να
 τους βλέπω, φαίνεται να είναι ή γυναίκα και το
 παιδί μου. Αν μπορούσα, θα φάναζα, τόσο το
 άπλο αυτό και συνηθισμένο πράγμα — το κομ-
 ματάκι αυτό γαλάζιο χαρτί, ή καράφα αυτή ή
 σκονισμένη και άγγιχτη — ήταν παραένα.

Ξέρω πώς σταμάτησα, σηκώνοντας τα χέρια,
 μα κάποιος μ' έσπρωξε από πίσω και άρχισα
 πάλι να βαδίζω γλήγορα και βιαστικά, ο Θεός
 ξέρει που, χωρίς να νοιώθω ούτε κούραση, ούτε
 ζέστη. Και βάδιζα πολλήν ώρα έτσι, ανάμεσα
 στις άτέλειωτες και σιωπηλές γραμμές των άν-
 δρών, κυτάζοντας τους κόκκινους, ήλιοκαμένους
 λαιμούς των, σχεδόν άγγίζοντας τις λόγχες που
 έκαιαν, σκυμμένες χωρίς δύναμη. Έξαφνα μια
 σκέψη με σταμάτησε: τί έκανα; που πήγαινα
 τόσο γλήγορα; Χωρίς να βραδύνω το βήμα
 έστριψα πλάι, προχώρησα στ' άνοιχτά, πέρασα
 μια ρεματιά, και κάθησα σε μια πέτρα σαν να
 ήταν ή σκληρή αυτή και καυτερή πέτρα ο μόνος
 σκόπος μου.

Και τότε μονάχα ένοιωσα αυτό το πράγμα για
 πρώτη φορά. Είδα πώς οι άνδρες αυτοί που
 βάδιζαν βουβοί στον καυτερό ήλιο, μισοπεθα-
 μένοι από την κούραση και τη ζέστη, που άλλοι
 μόλις κρατιώνταν όρθιοι και άλλοι έπεφταν,
 ήταν τρελλοί. Δέν ξέρουν που πάνε, δέν ξέρουν
 γιατί βρίσκονται μέσα στον ήλιο, δέν ξέρουν τί-
 ποτε. Πάνω στους ώμους των δέν έχουν κεφάλι,
 έχουν παράξενη άπαίσια σφαίρα. Νά, ένας, πού,
 σαν έμένα τρέχει βιαστικός μέσα στους στοίχους
 των ανθρώπων, να κι' άλλος, κι' άλλος. Νά ένα
 κεφάλι άλόγου, που τρελαμένο, με τις μασέλες
 ολάνοιχτες, — λές και θα βγάλη καμιά παράξενη,
 φοβερή κραυγή, — όρθόνεται πάνω από το πλή-

θος, όρθόνεται και πέφτει το πλήθος τρέχει
 προς τα εκεί, ακούονται φωνές βραχνές και βου-
 βές, μια τουφεκιά, έπειτα ξαναρχίζει ή βουβή
 άτέλειωτη κίνησις. Περισσότερο από μίαν ώρα
 κάθομαι στην πέτρα αυτή, όλοένα περνούν
 μπροστά μου, και ο άέρας, ή γής, οι μακρνοί
 φανταστικοί στοίχοι των ανθρώπων αδιάκοπα σα-
 λεύουν. Με πιάνει πάλι ή ζέστη ή άποστεγνω-
 τική, και δέν θυμούμαι πιά τί όραματίσθηκα για
 μια στιγμή, και περνούν, και περνούν μπροστά
 μου και δέν αντιλαμβάνομαι τί γίνεται. Μίαν
 όλοκληρη ώρα έμεινα μονόχος πάνω ο' αυτή
 την πέτρα, και τώρα ένας όμιλος σταχτις από
 ανθρώπους είναι γύρω μου, άλλοι πλαγιασμέ-
 νοι, άκίνητοι, ίσως πεθαμένοι, άλλοι καθισμέ-
 νοι κυτάζουν άποβλακωμένοι, σαν έμένα, τους
 διαβάτες. Μερικοί έχουν το όπλο τους και μοιά-
 ζουν στρατιώτες, άλλοι είναι σχεδόν γυμνωμέ-
 νοι και το δέρμα τους είναι τόσο κοκκινισμένο,
 που δέν άντέχεις να το κυτάξης. Στο πλάι μου
 ένας, πλαγιασμένος, με τη ράχη σηκωμένη, με
 άπάθεια άκουμπά το πρόσωπο πάνω στις μυτε-
 ρές και καυτερές πέτρες, το χέρι του, στριμένο,
 είναι κατάσπρο, νοιώθεις πώς είναι πεθαμένος
 ζωντανού, και μονάχα μια λεπτή κτρινάδα, όπως
 πάνω στο καπνιστό κρέας, μιλεί τον θάνατο.
 Θέλω να φύγω από κοντά του, μα δέν έχω τη
 δύναμη, είμαι σαν ζαλισμένος και βλέπω τους
 φανταστικούς στοίχους των ανθρώπων που προχω-
 ρούν άτέλειωτοι, κυμαινόμενοι. Νοιώθω το κε-
 φάλι μου σαν να πρόκειται να πάθω ήλλασι, μα
 περιμένα ήσυχα, σαν σε όνειρο, όπου ο θάνατος
 είναι μονάχα σταθμός μέσα στις θάυμαστές και
 άνακατωμένες όραματικές σκηνές.

Βλέπω έναν όπλίτη να φεύγη από το πλήθος
 και νάρχεται κατ' εθείαν προς έμάς. Για μια
 στιγμή χάνεται μέσα σε μια ρεματιά. Όταν
 ξαναβγαίνει και ξαναρχίζει να προχωρή, το βήμα
 του είναι άναποφάσιστο και νοιώθεις σαν να
 μη μπορεί πιά να διευθύνη τα ξεχαρβαλωμένα
 νεύρα του. Έρχεται ίσια κατ' έπάνω μας, με
 όλη τη βαρεία νύστα που άπλώνεται άπάνω μου,
 φοβήθηκα και ρώτησα:

— Τί θές;

Σταματά σαν έπειτα από πρόσταγμα, και
 όρθόνεται πελώριος, γενάτος, με σχισμένο το
 λαιμό του πουκάμισου. Δέν έχει τουφεκι, το
 πανταλόνι του κρατιέται από ένα μόνο κομμάτι
 και φαίνεται από μια τρύπα ή λευκή σάρκα. Τα
 χέρια και τα πόδια του είναι ξεχαρβαλωμένα
 και βλέπει την προσάθειά του να τα διευ-
 θύνη, μα μόλις το κατορθώσει, ξαναπέφτει.

— Τί έχεις; κάθησε, είπα.

Μα στέκεται όρθός, μάταια προσπαθεί να
 συγκρατήσει τα παράλυτα μέλη του, και με κιν-
 τάζει βουβά. Χωρίς να θέλω σηκόνωμαι και,
 κυμαινόμενος, κυτάζω τα μάτια του και βλέπω
 μέσα τους ένα βυθό τρόμου και τρέλας. Σε
 όλων τα μάτια ή κόρη είναι μαζεμένη στα δικά
 του πιάνει όλο το μάτι, τί πέλαγος από φωτιά
 και αίμα θα βλέπη από τα πελώρια αυτά μαύρα
 παράθυρα! Ίσως να είναι της φαντασίας μου,
 ίσως μονάχα ο θάνατος να ύπάρχη μέσα στη
 ματιά του, μα όχι, δέν είναι της φαντασίας μου,
 μέσα στα μαύρα αυτά μάτια, που δέν έχουν
 τέλος, τριγυρισμένα από ένα λεπτό κύκλο πορ-
 τοκαλί, όπως τα μάτια των πουλιών, είναι κάτι
 περισσότερο από το θάνατο, από του θανάτου
 την τρομάρα.

— Φεύγα! έφώναξα και τραβήχθηκα προς τα πίσω. Φεύγα!

Και, σαν έπειτα από πρόσταγμα, έπεσε άπάνω
 μου, και μαζί σωριασθήκαμε χάμω, πελώριος
 αυτός πάντα, ξεχαρβαλωμένος, βουβός. Μ' έπιασε
 άνατριχίλα. Τραβήχθηκα όπως-όπως και ση-
 κώθηκα μονομιās, να φύγω μακριά απ' τους
 ανθρώπους, στην έρημο την πλημμυρισμένη
 από ήλιο. Έξαφνα, άριστερά, ψηλά, άντήχησε
 βροντή, και έπειτα άκόμη δύο σαν ήχώ του
 πρώτου. Και πάνω απ' το κεφάλι μου σφυρί-
 ζοντας χαρωπά, σκληρά, με βοή και με στενα-
 γμό, μια μπόμπα σχίζει τον άέρα.

Μάς πήραν!

Όυτε ζέστη πιά, ούτε τρομάρα, ούτε κούραση.
 Δέν μπορώ να σκεφθώ. Και όταν, λαφιασμένος,
 τρέχω στους στοίχους των ανθρώπων που παρα-
 τάσσονται για τη μάχη, βλέπω τα πρόσωπά τους
 φωτεινά σαν χαρούμενα, άκούω φωνές βραχνές
 μα δυνατές, προστάγματα άστεία. Ο ήλιος φαί-
 νεται ν' άνεβαίνει πιο ψηλά για να μη μάς έμπο-
 δίζη είναι θαμπός, ήμερωμένος και να, πάλι,
 σφυρίζοντας χαρωπά μια μπόμπα, δαιμονισμένη
 σχίζει τον άέρα.

Είχα πλησιάσει...

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Β'

... σχεδόν όλα τα άλογα και τους ανθρώπους.
 Στην όγδότη πυροβολαρχία τα ίδια. Στη δω-
 δεκάτη, τη δική μας, την τρίτην ήμέρα κατά το
 βράδυ, είχαν άπομείνει τρία μόνον πυροβόλα
 — τα άλλα έκτός μάχης — έξη άνδρες κ' ένας
 άξιοματικός — έγώ. Είκοσιδύο ώρες είχαν περά-
 σει χωρίς να κοιμηθούμε, χωρίς να φάμε, τρεις
 ήμέρες και τρεις νύχτες ο δαιμονισμένος κρότος
 μάς είχε τυλίξει σε σύνεφο τρέλας, μάς χωρίζε
 απ' τη γή, απ' τον ουρανό, απ' τους δικούς
 μας και, ζωντανοί, γυρίζομε σαν ύπνοβάτες. Οι

Γεωργίου ναός, Δεξιά φαίνεται ὁ ἱστός ὅπου ἐνώθη ἡ ἑλληνική σημαία, δίπλα του ἡ γνωστὴ ἀγαμνησιακὴ στήλη καὶ κάτω ἀπὸ τὸ τεῖχος τοῦ φρουρίου ἡ λέξις «Σούδα». Ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἰκόνα θά γραφῆται ἡ λέξις «Ἑλλάς», κάτω «λεπτά 25» καὶ εἰς τὰς δύο καθέτους πλευράς αἱ χρονολογίαι «1 Φεβρουαρίου» καὶ «1 Μαΐου 1913». Τὸ γραμματόσημον θά εἶναι καραμύχρον.

Ὁ Βασιλεὺς τοῦ Μαυροβουνίου ἀπένευμε «μετάλλιον ἀνδρείας ἐν πολέμῳ» εἰς τὸν ναύαρχον κ. Κουντουριώτην καὶ τὸν πλωτάρχην κ. Βόσιην.

Ὁ κ. Δραγοῦμης Γεν. Διοικήτης τῆς Κρήτης, διωρίσθη Γεν. Διοικήτης Μακεδονίας. Προσωρινὸς ἀντικασιτάρχης του εἰς τὴν Κρήτην διωρίσθη ὁ Γενικός Εἰσαγγελεὺς κ. Πλουμίδης.

Προσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βραζιλίας εἰς τὰς Ἀθήνας διωρίσθη ὁ κ. Κάρολος Μαγκαλάς ντὲ Ἀλερόντο. Ἀπὸ ἀνταπόκρισιν τοῦ ἀντοποκριτοῦ τῶν «Καιρῶν» εἰς τὴν Ρώμην μαθάνομεν ὅτι ὁ Ἀμερικανὸς διπλωμάτης εἶναι καὶ ποιητής. Πολλὰ τραγούδια του ψάλλον τὴν Ἑλλάδα. Ἐχει ἐκδόσει ἀρκετοὺς ποιητικὸς τόμους μὲ τοὺς τίτλους «Procellarias», «Balladas e phantasias», «Horas sagradas» καὶ «Odas e Elegias».

Ἡ Ἠπειροὺς ἔχει ἀληθινὸν γαλακτοκομικὸν πλοῦτον. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ γαλακτοκόμου καὶ τυροκόμου κ. Ζυγούρη, τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ἐπίτιδες ἐκεῖ τὸ Ὑπουργεῖον, ἡ ἀξία τῆς παραγωγῆς γαλακτοκομικῶν προϊόντων τῆς Ἠπειροῦ ἀνέρχεται εἰς ἑπτὰ ἑκατομμύρια. Παράγει λευκὸ καὶ σκληρὸ τυρὶ, βεζιάν, μυτήθραν, βούτυρον κλπ. Τὰ περισσότερα ἐξοδεύονται εἰς τὸ ἑσωτερικὸν καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀμερικήν.

Εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀθήδου εἰς τὴν Ρόδον, εὐρίσκειτο ἀρχαιότατον ἀγαλμα τοῦ Διονύσου. Ἴταλοί στρατιῶται κατὰ διαταρὴν τοῦ στρατηγοῦ Ἀμέλιο τὸ παρέλαβον καὶ μὲ πολλὰς ἄλλας ἀρχαιότητας ἐστάλη εἰς τὴν Ἴταλίαν.

Μὲ λεπτομερείας, ὀνόματα, τόπους καὶ χρονολογίας ἡ «Ἀκρόπολις» ἐδημοσίευσεν ὀλόκληρον τόμον κακομημάτων τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐναντίον Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Πάνθεον, μνημαῖον φιλολογοκαλλιτεχνικὸν σύγγραμμα, ἐκδιδόμενον ὑπὸ Πανεπιστημίου. Ἐν Λονδίῳ, τόμος Α', τεῦχος I, δραχ. 1,50.—Εἶναι τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ ὀργανοῦ νέου περιοδικοῦ. Κατὰ τὸ πρόγραμμά του «τὸ Πάνθεον ἰπόσχηται οὐδέν, οὐδὲν προφασίζεταί. Ἴδρυται δὲ οὔτε πρὸς ἄμειλλαν, οὔτε πρὸς ἐπίδειξιν. Τσοῦτο μόνον εἰρήσθη ὅτι φιλοκαλεῖ καὶ ἔστιν ὅλον Πνευματικὸν ἐντενκτήριον ἐλεύθερον παντὶ φιλοκάλῳ εἴτε ὡς ρήτορι ἢ ἀριστοτῇ εἴτε ὡς ἐκτέτῃ ἢ θεατῇ».

Γεωργικὸν Δελτίον ἐπιμελεῖα τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Γεωργίας τοῦ Ὑπουργεῖου τῆς Ἐθν. Οἰκονομίας. Ἔτος 3^{ον}, τεῦχος 5^{ον}. Ἀθήναι, τυπ. Μιχ. Μαντζεβελάκη.—Περιλαμβάνει ἀρκετὰς μελέτας χρησίμους εἰς τὰς παραγωγούς.

Οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ Ν. Π. Ἐλευθεριώδου. Ἀθήναι τυπ. Πετράκου, δρ. 4.—Εἰς τὸ βιβλίον του ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται μ' ἐπιστημονικὴν ἀριστερίαν περὶ τῆς νομικῆς θέσεως τῶν Μου-

σουλμᾶνων ἐν Ἑλλάδι, τῶν προσοικικῶν θεσμῶν των, τῆς δικαιοδοσίας τῶν Μουφτηδῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ των καὶ ἐξασκοῦν εὐρείαν δικαιοδοσίαν, περὶ τῶν Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων καὶ εὐαγῶν καθιδρυμάτων ὡς καὶ περὶ βακουφίων, ὡς ταῦτα ἐγένοντο δεκτὰ ἐν Ἑλλάδι, δυνάμει τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς Συμβάσεως τοῦ 1881 καὶ τῶν νεωτέρων νόμων.

Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἐταιρείας. Τόμος Δ', τεῦχος Α' καὶ Β'. Ἀθήναι, τυπογραφεῖον Π. Δ. Σακελλαρίου.

Ἐν ὄνειρο, Εἰδύλλιον εἰς προᾶξιν μίαν ὑπὸ Ἀδῶς Ν. Ἀθήναι τυπογραφεῖον «Ἔστια».

Μουσικὴ :

Τραγούδια τῶν πολεμικῶν «Παναθηναίων».

Οἱ Κουραμπέδες	Λεπτ. 40
Ἐπιλόχεια - Καμαριέρας	» 40
Καθεστὼς	» 40
Κουαρτέτο	» 40
Μπιμπής	» 60
Ἐφημεριδοπώλης	» 60
Νοσοκόμα	» 60
Φοτίας - Εἰρήνης	» 40
Μίνας - Τξανέττον	» 40
Τξανέττον - Μαντίνας	» 40
Φινάλε Α' Πράξεως	» 60
Νοσοκόμον - Τραυματία	» 40

Ἐκδόται: Μουστακίδης, Ἐδσταδιᾶδης καὶ Μακρῆς.

Byzantinische Zeitschrift von Karl Krumbacher. Leipzig 22tes Band, 1 u. 2. Heft.

ΧΑΡΑΥΓΗ,

Εἰς τὸ τελευταῖον φυλλάδιον τῆς μυτιληναϊκῆς «Χαρυγῆς» δημοσιεύονται τρεῖς ἀνεκδοτοὶ ἐπιστολαὶ τῶν κορυφαίων ἀνδρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, τοῦ Ἀνδρέα Μιαούλη, τοῦ Πετρόμψη Μαυρομυχάλη καὶ τοῦ Ἀλέξ. Μαυροκορδάτου. Εἰς τὰς ἐπιστολάς αὐτάς, τῶν ὁποίων τηρεῖται ἡ ὀρθογραφία, καταρτίζεται πρὸς ποίας δυσκολίας εἶχον νὰ παλαιούσιν οἱ ἀκαταπρόντοι ἐκείνοι ἥρωες, ὅπως συντηρήσουν τὸν γιγάντιον ὑπερ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα μας.

Ἄλλα περιεχόμενα τοῦ τεύχους εἶναι μία μελέτη περὶ τοῦ Ὑπερανδρώπου τοῦ Νίτσε ὑπὸ Μ. Γ. Μιχαηλίδου, «Ἄγνωστος Ἀόγιος» ὑπὸ Σπ. δὲ Βιάζη, ἐν ὄρειον διήγημα τοῦ Γόργου, ποιήματα τῶν κ. κ. Ζησίμου Σίδερη, Ἀργῆρη Κόρακα, Β. Ἐλεγά κ.λπ.

Μεταξὺ τῶν εἰκόνων του διακρίνεται ἡ φωτογραφία τοῦ στεφάνου, ὁ ὁποῖος κατατέθη ὑπὸ τοῦ δήμου Μυτιλήνης κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Βασιλέως Γεωργίου καὶ ὁ ὁποῖος παρίστα τὸν δικέφαλον αἰτόν.

ΜΙΚΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πιστὸν Συνδρομητὴν Κέρκυραν: Ἡ τοποθέτησις τῶν «Παραλειπομένων» ἐκεῖ πού εὐρίσκονται ἔχει ἀρκετοὺς λόγους. Κυριώτερος ὁ τυπογραφικὸς. Ἄλλὰ «ὁποῖος εἶναι ἔξ' ἀπ' τὸ χορδ... —... Ἀργυροτόλι: Ἐθαριστὼς θά τὸ κάναμε διαν νομίσαμε τίποτε κατάλληλον. — Ἀθηναῖον: Τόσο ἄγριος σοβινισμὸς στὰ 1913! Κυτᾶστε τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας πῶς ἐπαίρναν κάθετι καὶ τοῦ εἰδιναν τὴν ἰδική τους πνοή. Κάθε τόπος πού ἐγνώριζαν, ἦταν γι' αὐτοὺς πηγὴ ἐμπνεύσεως.